

קובץ

הערות וביורים

בתורת כ"ק אדמוייר שליט"א

בפיש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ש"פ מטוות מסע

גלוון ל"ד (תק"צ)

חצאו לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יורק 417 טראי עדהניו

ה"י תחאה שנת גפלאות ארנתן

שנת חזדיק לביך ארטנור שליטא

שנת חנחת אלפים שבע טאות וחסידים ואחת לבוריאה

ב"ה

עש"ק פרשת מטוות מסע
הי' תהא שנת ארנו נפלאות

תוכן עניינים

לקוטי שיחות

נתינה לשבט לוי חלף עבודתם	5
הסמ"ג כשמביא בשם הרמב"ם	6
עליל ימי חלוקת ג' אומות ע"י ה'	7
נחלת ללוים בעבר הירדן	7
רש"י וקבלה	9
שטמ"ק על מסכת ברכות	13

שיחות

נקיטת חפץ דמילה בשבועה דאברהם	14
---	----

רמב"ם

טבילה עיקר הגירות	16
הערות ברמב"ם הל' בית הבחירה	18
חומר כפרה	19
אם אין גניבה אין טבילה ומכירה	21
והאולם על פני היכל הבית	22

גילה

עדות שבטלה מקצתה 30

פשוטו של מקרה 33

שוניות

המשך יו"ט של ר"יה טרס"ו 37

ידיעת המלאכים 40

ציור האילן 40

מייכאל - עוז 41

נעמה העמונית 41

תקון ליל שבועות - דפוס סלאוויטה 42

סידור אדה"ז 50

מודעה ובקשה

מבוקשים אנו מכל הכותבים שיחיו למסור את הערות למערכת לא
יאוחר מיום רביעי אחר הצהריים בצד שיווכלו להספק להיכנס
לקובץ של אותו השבוע.

המערכת

לקוטי שיחות

נתינה לשפט לוי חלף עבודתם

הרבר אברהם יצחק ברוך גערליך
— ר"מ בישיבה —

blkou'sh pi finchus be'hurah 20 כתוב דאף אם לעיל יטלו הלויים חלק בארץ, מ"מ אין זה סותר להא דעתין יctraco ליתן להם ערים מחלקם כמו תרומות ומעשרות שמצויה על ישראל ליתן להם עפ"י שיש להם חלק (וכמ"ש במנוח מצוה ת"ח) ובמילא שפיר מובן גם לגבי ערי מקלט דכמושיפין ערי מקלט אחרות בימי משיח הכל ללוים אף שנtabbar דלעיל יטלו חלק בקינוי קנייזי וקדמוני, ומוסיף הרמב"ם לא כתוב דעתיתן הערים ללוים היא תחת חלוקם בארץ, אלא ד"עפ"י שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראלי ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם". ומהז מובן גם לגבי ערי מקלט אחרות שמושיפין בימות המשיח ש"הכל ללוים", שאינו במקומות נתילת חלק בארץ עיי". (וזהו לא כלשון החינוך שם "שנצטוו ישראל לתת לשפט לוי ערים לשבת בהן אחר שאין להם חלק בארץ" וכ"כ הרמב"ם בספר המצוות עשה קפ"ג: "היא שצונו לתת ללוים ערים לשבת כי אין להם חלק בארץ").

ויש להעיר בזאת בביור הדבר כמי'ש בס' צץ אליעזר ח"א סי' ד' לבאר שיטת הרמב"ם הניל (פייג מה' שמיטה הי"א) בנוגע לשאר ארצות שכובש המלך שהכהנים והלוים כשאר ישראל ומ"מ נוטלים בהם תרומות ומעשרות, כי עיקר חיוב תרו"ם הוא "חלף" העבודה אשר הם עובדים את עבודות האهل מועד" (במדבר יח,כא) וכן כתיב (דברים יח-ה): "ראשית דגnek תירושך ויצחרך וגנו כי בו בחר ה"א מכל שבטיך לשרת בשם ה' הוא ובנו כל הימים".

ואף דדרשין מי'ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמק" ממה שיש לך ואני לו אתה חייב ליתן לו יצא הפקר שידך וידך שווין בו (כדייתא בספר הובא בתוס' ב"ק כח,א בד"ה זה וזה, ובירושלמי מעשרות פ"א ה"א), אין הפירוש דעתיך חיוב תרו"ם הוא בשביל שאין לו חלק ונחלה עמק, אלא הפי' שאמרה התורה בזזה דמכיון שיש לו מעשרות אין לו חלק ונחלה עמק, ובמילא דרשין דהיכי שיש לו חלק ונחלה עמק כמו בהפרק פטור מן

העשיר, וזה קאי רק על אותם שכיוונה התורה להזuir שאין לו חלק ונחלה עמוק (דהינו בארץ כנען)adam באיזה אופן יש לו כאן חלק ונחלה פטור מן המערש, אבל באופן שלא כיונה התורה בכלל האזהרה דבתווך בניי לא ינחלו נחלה, מובן דבזה לא תלוי החיוב מעשר בגין לו חלק ונחלה עמוק, כיון דעתך החיוב הוא משום שהוא חלף עבודתם אשר הם עובדים באוהל מועד, ורק מכיוון שאמרה תורה דמשום החיוב מעשר שנונתנים להם בתוקן בניי לא ינחלו נחלה, ממילא שבדרךך אדם באיזה אופן יש לו חלק ונחלה עמוק פטור מן המערש, אבל זהו רק בתוקן דעתך כיונה התורה דבתווך בניי לא ינחלו כיון שאיך אם לא כיונה התורה ע"ז האזהרה שלא ינחלו ליכא טעם שיפטרו כיון שהוא חלף עבודתם, ולכן בשאר ארצות דע"ז לא קאי הלאו שלא ינחלו, במילא יש חיוב תרו"מ מצד דזהו חלף עבודתם, ועד"ז אף"ל גם לגבי הערים ולגבי ערי מקלט, עיישי"ש בארוכת. (אבל ראה בפרשת דרכיהם דרך הקודש דרשו שני, צוין בהערה 33 ובצץ אליעזר חי"י סי' א' פרק ז).

ויתברר יותר עפ"י מ"ש החינוך שם הטעם בעיר הלויים קולטין: "מןני גודל מעלהם וכושר פעלים וחין ערלים נבחרה ארץם לקלוט כל הורג נפש בשגגה יותר מארצות אשר השבטים أولי תכפר עליו אדמותם המקודשת בקדושיםם" ונתבאר בלקוש"ש חכ"ה ע' 96 שכן הוא גם לגבי חש "עירי מקלט", ולכן הם צריכים להיות ערים הלוים דוקא עיישי' (ושם בסע' ז' ניתווסף ביאור על טעםו של החינוך דבעבודת הלוים מתבטאת העובודה אחדות ישראל ולכו הערים הם התיקון לחטא שבין אדם לחברו עיישי') ובambilא מובן שפיר אכן דלעיל ינחלו הלוים נחלה, מ"מ צריכים העירי מקלט להיות של הלוים דוקא.

הסמ"ג כשמביה בשם הרמב"ם

ב) בהערה 24 כתוב זו"ל: להעיר מיד מלאכי שם סמ"ח: דרכו של הסמ"ג דכהוא סובר בדברי הרמב"ם כותב בכתביו וכלשונו בדרך סתם, וכשכותב כתוב הרמב"ם משמע דלי' לא ס"ל כי, אבל לכאורה אין שיקן לנדו"ד, עכ"ל.

וכדי להעיר דעתך כתוב אדחה"ז בקונטרס אחרון או"ח סי' תמי"ב סק"א לגבי המג"א, כדמותה בס' כללי הפסיקים וההוראה להגר"י פרקש שני, (כלל שכ"ח): "ויאף המג"א לא הסכים בהדיא

עם הב"ח, אלא שהעתיק דעתו בשמו - והרוצה לחלוק יחולוק, ואם ח"י מסכימים עמו, ח"י כותב דעתו בסתר, ואח"כ ח"י רושם בשני חצאי לבינה מבטן מי יצאו הדברים - כדרך בכל מקום שם מסכימים לדברי הפוסקים שמעתיק, אבל כאן לא עשה כן לפיו שאינו מסכימים עמו בבירורו" וראה בצדונים והערות שם דזה דומה לכל הנילגabi הסמ"ג, וכמ"ש בשדה חמץ כלל הפוסקים סי' ט"ו אותן י"ט. ובאה דמסיק בההערה דלאורה אינו שיק לנדז"ד, אולי חידוש הוא דכיוון דכתב הרמב"ם דין זה ד"יראה לי", [שהזו] חידוש שלו] לכן כתוב בזה "נראה לר"מ", וכן בכ"מ, ראה לדוגמא מ"ע מ"ח ועוד.

לע"ל יחי' חלוקת ג' אומות ע"י ה'

ג) בהערה 33 מובא מיש בחדאי"ג מהרש"א ב"ב שם (קכבא) לע"ל יחי' החלוקה עפ"י ה' והוא יחולוק גם לנחלתו הלויים, וב החלוקה עפ"י ה' לא קאי halao, ויש להעיר שכן האריך לתרצ' גם בס' עיניים למשפט ב"ב שם, ולפ"ז לא קsha ג"כ דאיך מנאנו הרמב"ם ללאו זה כיון דאינו לעולם, כי halao קאי בחלוקת דבנ"י עצם, ולאו זה הוא לעולם, אלא לע"ל יחי' חלוקה באופן אחר, ודומה להמボואר לגבי מצוות מחיה עמלק כי דאך דכשנמבה עמלק מתבטל המצווה, מ"מ זהו מושום דבמציאות ליכא עמלק למחות, אבל halao מצ"ע הוא לעולם, ועד"ז הכא דחא דבפועל יחי' חלוקה באופ"יא אין זה מבטל halao דאם יחי' חלוקה ע"י בניי לא ינהלו הלויים.

ובכללות העניין המבוואר ד"ארץ כנען" שולל קינוי וקדמוני, ראה גם בס' אבני שחם פ' שופטים שביאר דמה שכתב הרמב"ם "שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב" כבר מושלל בזה ארצות אלו כי הבטחה זו לא הייתה אלא לאברהם בלבד ולא ליצחק וליעקב.

נחלת ללויס בעבר הירדן

ד) במיש בהערה 37 דלאורה ייל דחלשו"ן "ארץ כנען" שולל " עבר הירדן" עיי"ש, - יש להעיר במיש ביחסו (ייד), לגבי עבר הירדן ד"ריך לשפט הלוי לא נתנו נחלה אשיה ה' אלקי ישראל הוא נחלתו כאשר דבר לו", ועד"ז בפסק ל"ג שם, ומקרים המפרשים דמאי קמ"ל בזה, הרי אף שאור השפטים לבד מרואבן גד

וחצי שבט המנשה לא נטלו בעבה"י, וא"כ למה הדגש הכתוב שהלויים לא נטלו בעבה"י כי ה' הוא נחלתם, הרי בלאו כי לא נטלו שם אלא בעלי המקנה שבקשו לנחול שם?

וביאר בס' הדרת קדש שם עפ"י לשון הרמב"ם "שהלא ינחלו בארץ כנען" דכוונתו בזה, דבעבר הירדן זכאים לנחול, וא"כ למה באמת לא נחלו שם? וכותב עפ"י מה שביאר הגרא"ח (ראה ח' הגרא"ח על הש"ס ע' ר"י א' ובס' ליקוטי הגרא"ז ע' מ"ב בשם הגרא"ז) סברת הרמב"ם דבשאר ארצות שכובשים ישראל חז' לבוגליין רשאים הלוים לנחול, כי הללו דלא יהי' וגוי פירושו שלא יהיה ללוים חלק בשבט, שהרי ארץ ישראל לשבטים נתחולקה (וראה בח' הגרא"ז עה"ת פ' וייחי שהביא מקורות רבים לזה שדיינה של ארץ ישראל להתחולק לשבטים דוקא) ובזה נאמר שאין להם חלק בשבט, אבל בשאר ארצות שכובשים ישראל אף שנעשה כא"ע לחייבמצוות לא נאמר בהם דין דחולקה לשבטים אלא דין חולקה לכל ישראל לכוא"א כפרט, וכפרטים ויחידים לא הופקו הלוים.

ולפי"ז בעבר הירדן לשיטת הרמב"ם שאינה מנהלת אבות, (וכדמובה בלקוש' חכ"ג ע' 212 בשוויג מהברכי יוסף) ה' עיקר דיןה [ע"י הביבוש] להתחולק לכל ישראל כיחידים ופרטים ואף ללוים, ולא כחלוקת השבטים, אך אחר שביקשו ב"ג וב"ר לנחול שם נחלה לשבטייהם ונצווה משה מפי הגבורה לכלול את עבה"י כדיין א"י לחולקת שבטים במילא נשתנה דיןה להיות הלוים מופקים מחלוקתה, ובמילא מובן היטוב פסוקים הנ"ל שאמנם אף ע"י שאר השבטים בלבד ב"ג וב"ר לא חלקו בפועל בעבה"י, אך ע"י שנטלו שם ראובן וגדי נטרבה חלקו שאר השבטים בארץ כנען שהרי לא נחלו עליהם ב"ג וב"ר, אך שבט לוי שלא קיבל בארץ כנען נמצא שהפסיד למורי חלק הרואיו להם מעבה"י, וזהו דבר קרא דמי'ם לא נתן משה ממש כי ה' הוא נחלתם.

ומיש הרמב"ם דרך "בארץ כנען" אינם נוחלים, ומשמע שב עבר הירדן נוחלים, הנה בחלוקת הארץ שנעשה ע"י משה ויוהשע נכללה עבר הירדן בכלל חלוקה שבשבטים, אבל לע"ל יחוור דין לעמיעקראי דבעבר הירדן לא יתחלק לשבטים, ובמילא שם לא יופקע הנחלה מהלוים. ובאמת גם לפי השicha ייל כביאור הנ"ל כיון דלשיטות הרמב"ם אין עבה"י מהארץ שהובטחה להאבות, ובמילא שפיר יכולים לנחול מצד יחידים כנ"ל לע"ל, אלא דבhashicha ניתוסף גם קני קניizi וקדמוני שחוובטחה לאברהם, יכולים

לנחול, ואפ"ל דאך שיהי חלוקה מצד השבטים, מ"מ כיוון שהוא "נהלה" בסוג אחר מהארץ כגון כפי שנית, لكن יכולים לנחול שם.

וראה בס' שער טהר (ח"א סי' כ"א) דמברר פלוגתת הרשכ"ם והרין אם לעיל יטלו הלויים חלק הארץ או לא, דיש לחקור אם לעיל בשיטוטפו עוד ג' מדיניות חדשות הקנייני והקדמוני ותהיי א"י מי' עממין, אם תתבטל חלוקה הראשונה שהרי לעיל תהי א"י אחרת בחלות שס אחר ממה שהיתה מקודם, או דילמא הג' מדיניות רק יתווסף על זו הקדמוני ויהי רק בגדר הוספה ובזה פליגי הרשכ"ם והרין, דהרשכ"ם סב"ל דלעיל בטלת זכיית השבטים ויהי חלוקה חדשה מה' לעמו, ובזה אין כמעט שבט לוי, אבל הרין סובר שגם לעיל לא בטלת חלוקת השבטים ולא יתחדש על א"י חלות שם אחר, והג' הנוספות יתחלקו כמו הראשונות, ובמיילא לא יטלו גם אז, ומקשר זה ג'יכ' אם>Create> קידוש מחדש או לא עיישי בארץה.

ולפי הביאור שבשחיחה לשיטת הרמב"ם יוצא שלא יהיה חלוקה חדשה בכל הארץ, دائ' נימה שיהי חלוקה חדשה בכל הארץ ישראל לא מסתבר לחלק דרך ארץ כגון אין נוחלין שזהו הארץ בצד לישב שם משא"כ בגי אומות, ומשמע דרך בני אומות יהיה נתינה מיוחדת מאת ה', וחלוקת מיוחדת, וכך רק בזה לא נפקעו שבט לוי.

רש"י וקבלה

הרב משה רוזנפולד
- חותם השכונה -

בها דאיתא בלק"ש בכמה וכמה מקומות דברי רשי". יש גם חלק ה"יסוד" שבתורה — יינה של תורה. וזה בלק"ש חלק ה' בתרילינו הביאור בזה בארץה. ושם בע' 279 בהערה 3 מובא מיש' בלבוש האורה לפ' בראשית: "כל הדברים שבפירושי יש בהם גילה ונסתור ושניהם אמת" ועיישי הביאור. וזה גם לק"ש ח"כ ע' 198 ובכ"מ. دائ' להביא בעניין זה במי"ש בס' יחי יוסף ע' רלייז והלאה.

מודעת זאת בכל הארץ כי רבינו הגadol רשי זיל מלבד "אשר לא היה כמותו מפרש הלשונות על כוונת אומרים" עדות הרשב"ץ זיל בהקדמת ביאורו מגן אבות על מסכת אבות, עוד בהן שכל דבריו של רשי זיל מכונים לפי חכמת הנסתור, ואף שהרשי זיל לכוארה מדבר לפיה פשט העניינים, מכל מקום מילין לצד עילאה ימל ושם בסתר דבריו וטמן ברמי', ודבריו מלאים ח"ז וח"י גנו בדבריו, ואף שתדברים פשוטים גלוים וידועים, ראויים לנכוון לאסוף ולකבץ לפונדק אחד מה שמצויה ידי בזה בעז"ה עדות רובתוינו עיני העדה גדול הדורות ע"כ, ותפילתי שייחיו הדברים לתועלת וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם Amen.

תחילה וראש אביה עדות גאון קדמון מר נינו רבה רבינו יצחק קארו זיל, דודו של מրן רבוי יוסף קארו זיל בתשובתו הננדפסת בסוף שוויית בית יוסף (דשפי'ז ע"א) שכח כתה: "וונראה לי שגם רשי זיל כוונתו כל מה שכיוון הרמב"ן זיל [שכתב שהענין סוד גדול מסודות התורה], שרשי זיל גם הוא היה מקובל, ותמהני על הרמב"ן זיל שכתב על דברי רשי איינו אמת שאחר שנאמר שרשי זיל כיוון בזה כל מה שכיוון הרמב"ן זיל, ודברי רשי אמת וצדקה". [וועין היטב לרמב"ן זיל עצמו בהקדמתו לביאור התורה ובספר של"ה הקדוש (מסכת שביעות דף ל)].

וגאון עוזינו הרב חיד"א זיל בספרו שם הגדולים (ערך רשי) דנ"יט רע"ג כתב: "ירשי זיל היה לו יד ושם בקבלה וכן ראייתי כתוב בכתב יד, וכן נראה ממה שכתבתי לעיל (ד"ה ומגדולי), ובחון לשון הזחוב של רשי בפרשタ בשלח בפסקוק אז ישר משה שכתב: "יoid על שם המחשבה", גם ביבמות (ס"ג ב') פירש רשי זיל פרוגד מפסיק בין שכינה למלאכים וכו', וכיון בזה להקדמת מהרחים זצ"ל הסתומה בעץ חיים ומפורשת בשער קדושה" עכ"ל. ושם לעיל בשם הגדולים כתב הגאון חיד"א זיל: "ובמגילת סתרי מהרחים זצ"ל כתב ידו ממש כתוב: "רשי זיל לאחר מותו בא בחלום לבן בטו רשביים זיל וחקיו, אמר לו מי אתה, אמר לו אני שלמה זקנץ קום רחץ בנקוון כפיק ותלמוד ממוני קרייאת שם הנעלם כי הכל לימדייך חוץ מזה", ובהගות הרה"ג רמ"ש גיורנדי זיל על שם הגדולים שם כתב על זה: "וחתום באוצרותי חיבור קדמון כתוב ד מהגאון החסיד רבוי שלמה קולון אבי הגאון מהרי"ק ושם כתוב הדבר יוטר באורך עם פירוש שם המיזוח ב"ה, ומה שכתב שהיה לו לרשי יד ושם בקבלה מההיא דפראוד, הנה דומה לדבריו אמרו רז"ל בזוהר חדש (די"ד ע"ד)" עכ"ד. והגאון

יעב"ץ זיל בסידורו דמיתקרי בית יעקב (ביאור הקדש דמ"ב סע"ב דפוס לבוב) כתוב: "ומשם נראה דיוטר שהיה רשיי הפרשן חכם תלמודי עוד היה מקובל נאמן". [ורשות אצל לעין בספר מכרף לחכמת (פרק ל"ד) בזות, וכעת לא מצאתו, עוד רשום אצל לעין בדברי הרה"ג חוקר ומקובל מהר"א בן אמו זיל בספרו היקר טעם לשד מה שכתב בעין זה, וכעת איןנו לפניו].

והגאון המופלא רבי דוד פרדרו זיל בספרו חסדי דוד על תוספתא סוטה (פ"ז דקנ"ט סע"ב) כתוב: "ויהנה רבינו הגadol רשיי זיל פירש בכונף לבוש הוזו, וחדברים סתוםים, ונראה דזה אחד המקומות דמוכח בהדי שרוח ה' נססה בו ברבינו רשיי ושהיה בקי הרבה מאד במעשה מרכבה ונראה דרמז סוד גדול ונעלם הוא מה שביאר מרן רבינו האריז"ל" וכו', וגם בספרו היקר משכיל לדוד (שהוא ביאור על פירוש רשיי לתורה) בדוכתינו סגיאין מפרש דברי רשיי לפי סודות הזהר הקדוש ורבינו האריז"ל, ולדוגמא אביא מה שכתב שם (פרשת לך לך ד"יג רע"ד): "רבינו רשיי רוח ה' דיבר בו וכיון למה שאמרו בספר הזהר הקדוש בכמה מקומות", ושם (פרשת האזינו דקס"ז ע"ב) כתוב: "אומר אני שרוח ה' נססה בו ברבינו הגadol רשיי וכאן רמז גדול בסתר עליון מה שאמרו בזוהר וביארו ברוח קדשו מרן האריז"ל זיע"א וכו', וכיוצא בזה כתב שם פרשת בראשית (ד"ב רע"ב, ושם ד"ה סע"ג), ופרשת וירא (ד"ה תחת דעת"ז סע"ג), ופרשת כי יצא (ד"ה ותלית דקס"א ע"א), ובعود כמה מקומות ע"ש. והרה"ג המקובל רבינו יעקב שלתיאל נניין זיל בעל אמרת לעקב בתשובתו אל הגאון רבי חיים פלאגוי זיל הנדפסת בספרו שווית נשמת כל חי ח"ב (בחשפות דצ"ב סע"ד) כתוב: **יש לנו קבלה מרבינו האריז"ל** דאפילו דברי רשיי זיל בנויים על דרך האמת. והגאון רבי חיים פלאגוי זיל עצמו בספרו כף החיים (סימן צז אות ז) כתוב: "ומי שחשקו לחדש חידושים תורה יראה כמה תועלת נמשך בהגינו לפרך הקורא בפירוש רשיי מיד שבע שביעו ושים אל לבו שרשוי זיל התענה תרי"ג תעניות כדי לפреш פירושו זה והוא בו רזין עילאיו וסודות עמוקים, כמו שכתב בספר הכר לאדן (דר"ח ע"א אות ד'), ובודאי זכות בעי להיות לומד בפירושיו הקדושים והטהורים".

ואדמו"ר הגאון רבי חיים מצאנז זיל בשווית דברי חיים ח"ב (או"ח ס"ס ח' ד"ב רע"ד) כתוב: "ובאמת רבותינו הקדמוניים היו גדולי בעלי הקבלה CIDOU, ורשוי זיל היה מקובל גדול ונראתה

מכמה מקומות שהביא שם ע"ב וגביו שלש טיפות, וכמה מקומות עצמו מספריו וע"ש. והגאון מהרצ"א דינוב ז"ל בספרו לקווי מהרצ"א (פרשת יעקב אות רmb) כתוב: "וונראה לי על פי מה שכתבתי כמה פעמים שדבריהם של רבוינו הראשונים ז"ל, ובפרט דברי רשיי ז"ל, מדויקים ברוח הקודש על כן ישנה הרשות בידנו לדרכם בדבריהם ענינים מושכלים בחכמה". ונכדו הגאון מהרכ"א שפירא ז"ל ממונקאטש בספרו אות חיים (סימן לא אות ב דף צב) כתוב: "ויזדוע שרשיי ז"ל היה מארי דראזין הראשונים כמו שכתבו בכמה ספרים קדושים בכונת דבריו ואותיותו". ובספרו דברי תורה ח"א (סימן ג) כתוב: "ויזדוע דברינו רשיי ז"ל היה אבי המקובלים וטבא גני גבואה בעומק דבריו בפנימיות כאשר פירושו בדבריו ולשונו הקדוש הרבה מבuali הסוד חכמי האמת וככתוב בדבריו בסוכה (מיה א') ומהות (כ"ט ע"ב ד"ה אחת)" וכו', ושם (סימן פ"ו) כתוב: "ויזדוע כי רשיי ז"ל היה מגדולי המקבילים הראשונים" עיין שם, וכיוצה זהה כתוב שם ח"ז (סימן מ') עיין בו. [ולא הזכיר דברי זקנו מהרצ"א ז"ל, ומה שכתב בדברי תורה (סימן פ"ו הניל) על רבינו הגדול הגר"א ז"ל שם, דבריו תמהים הרבה אצל ואכמ"ל].

זו לשון אדמור' הגאון שר התורה רבינו צדוק הכהן מלובלין ז"ל בספרו מחשבות חרוץ (די"ד סע"ב): "וודברי רשיי ז"ל נאמנו על דרך הסוד כידוע", וכיוצה זהה כתוב בספרו פרי צדיק (דברים מאמרי אלול ר"ס א' דמ"ג ע"א) על דברי רשיי ז"ל בפירוש קרא אז ישיר משה, אלא שלא ידעתי מדוע לא הביא שם דברי הגאון חיד"א ז"ל שכבר כתוב כן בספרו שם הגדולים (ערך רשיי), ודודי זקיני ריש גלותא דבבל הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו שלו שוויית תורה לשמה (סימן קסב) כתוב: "וירושי ז"ל פירש וכו' והנה דבר ה' אמרת בפיחו שכיוון לסוד הנזכר בדברי רבינו האריז"ל וכו'. ובספר ילקוט אברהם ח"ב (סימן פ"דDKס"ד ע"א) כתוב: "ע"יון מהרש"א סוף תענית שכתב מפורש מפרש"י שהוא דבר סוד", והאריך לבאר הדברים עיין שם, אלא שגירסתנו בדברי המהרב"א ז"ל שם כך: "מפורש בפרש"י שהוא דבר סודי", ולא כמו שהוא העתיק מפורש מפרש"י שהוא דבר סודי. גם מה שהביא שם בילקוט אברהם שהגאון חיד"א ז"ל בנחל קדומים (פרשת וירא) כתוב דעת כל טיפת דיו של רשיי צריך לשבת שבעה נקיים, לא דק, שהחיד"א ז"ל כתוב שרשיי יושב על כל טיפת דיו שבעה נקיים, ועיין בחיבורו בריית יעקב (סימן אי הערה ט) וצרף לכך.

וברור אצלי שלזה מתכוין קדושה ה' הרמ"ע זיל במאמר אם כל חי (חלה א' סימן ג') באומרו: "וירושי על פי הקדמתנו וכו' ראה" וכו' עיין בדבריו, ולא כמו שכתב מבארו הרב יד יהודה שם אות כב): "ויאין כוונת הרמ"ע שרשי' ראה טעם זה וכו', שכבר ידוע שרשי' מפרש היה ולא העמיד דבריו ברמז על עניינים כאלו", ובמחכתיה, הנה אצלנו ידוע להיפך שרשי' זיל מדבר לכאורה לפי פשטי העניינים אבל שם בסתר וטומן ברמז ודבריו מלאים ח"ז וכמו שהבאתי לעיל בס"ד מפי סופרים וספרים. שוב מצאתני לגאון חיד"א זיל בספרו בכרך לאדן (דר'יח ע"א אות ד) שכתב: "ראיתי במאמר העתים לרמ"ע זיל בסוף הספר ממש שהביא מעשה ממוקבל גדול הפלא ומכל הדברים נראה שרשי' זיל כתיב פירושיו על פי הסוד ויש בדבריו רזין עילאיו", וחזרו ונדפסו הדברים בספרו שם הנගדים (עריך רש"י ד"ה ושמעתינו דנ"ח ע"ש). ואם הדברים שם מרבניו הרמ"ע זיל יצאו הרי זה עד ממהר לצדקת דברינו מהרמ"ע זיל גופיה, אלא שחוובני שם דברי חכם אחר ולא הרמ"ע זיל, מכל מקום אין בכך כלום, שהרי כבר הארכנו מדברות גאוני הדורות ע"ה שהעידו בגודלם והראו בעיליל שדברי רבינו עטרת המפרשים רש"י זיל על אדני חכמת האמת הוטבעו וח"ז גנוו בדברי רבנן של ישראל רש"י זיל זיע"א. וזה מה שרבניו לבאר בס"ד.

שטמ"ק על מס' ברכות

הרבי ברוך אברלאנדר
שליח כ"ק אדמור"ר שליט"א
- בודא פуст -

blkowish פ' בשלח תנש"א הערתא 21 מצין לשיטה מקובצת עמי"ס ברכות, ומוסיף שעדי'ז הוא בריטב"א שם. וכן שם הערתא 29.

ולהעיר שלכאורה זה אותו הספר שנדפס בכמה שמות. תחילתו בספר "ברכה משולשת" תחת השם "שיטת מקובצת". ובשנת תשכ"ז נדפס עוד פעם בספר "ענוגי ראשונים" תחת השם "שיטת לר"א אלשבילי" (אבי הריטב"א, ראה שם בפתח דבר). ולאחרונה נדפס ע"ג מוסד הרב קוק בשם "חידושים הריטב"א".

שיחות

נקיטת חוץ דמילה בשבועה דאברהם

הת' שניואר זלמן פבזנר

- 770 -

בשיחות כי"ק אדמו"ר שליט"א בש"פ נשא (הערה 50) וש"פ בהעלוות (הערה 65) ש"ז הקשה כי"ק אדמו"ר שליט"א בהטעם שאברהם אמר לאלייזר "שים נא ידך תחת ירכיך" "לפי שהנשבע צריך שיטול بيדו חוץ של מצוה" (חזי' שרה כד, ב' ובפירוש'י) נקיטת חוץ דמילה דוקא (ולא בחפצא דקרבנות שנתפרש בתורה עניינים ומעליהם גם לפני מ"ת) אף שזה היפך הצניעות "שכיוון שכל עניין הקרבן הוא שמשתנה מציאותו להו עליה לה' מסתבר לומר שם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו הגדר דחפצא דקדושה".

אולי יש לומר ע"פ מה שפסק הרמב"ם (הלכות מעילה פ"ה הט"ו) "קדשי עכו"ם אם לבדוק הבית הקדשו מועלין בחן ואם קדשי מזבח הן אין בחן מעילה מן התורה שנאמר בקרבנות דבר אל בני ישראל אבל אסור ליהנות בחן בדברי סופרים" ועפ"ז ייל שלדעתות שש"ל שלabboת ה' דין דבני נח (עיין לקו"ש חיה שיחה ב' לפ' ויצא ס"ג שכז זה לשיטת רשי' עה"ת וכן מביא חקירת פרשת דרכים דרך האתרים דרוש ראשון ובית האוצר אותן אם יצאו מגדר ב"ג למגרי או רק להחמיר) א"כ גם בקרבנות דאבות מה"ת אין איסור ליהנות בהם וא"כ ייל כיוון שהשלימות דקרבן הוא כאשר יש בו איסור מעילה א"כ כאן (אפילו בקרבנות עולה) שלא ה' איסור מעילה א"כ חסר השלימות וא"כ חסר בחפצא דקדושה משא"כ במילאה שהי' בשלימות.

ויש להוסיף בזה ע"פ מה שմבאר כי"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע לקידושין לפני מ"ת (שקידושין הרי "אסר לה אכ"ע כהקדש" (קידושים ב:)) שלפני מ"ת לא ה' מציאות קידושין כי לא שייך קניין בזה ולכן לפני מ"ת עשו רק מעין זה שכתבו שטר התחריבות שהאהשה מתייחדת להיות לאיש זה (עיין באורך לקו"ש ש"פ וחוי תשמ"ז) וייל שעדי' הוא בהקדש שלפני מ"ת ה' רק מציאות של מיוחד לקרבן לא קדושה ממש. (ויש להעיר מהש��וט' בוגע לזה שאברהם שם את עצי העולה על בנו אך ה' אפשר להשתמש בקדשים ולהניל א"ש).

ובנוגע לאפר הקרבן ייל' שכיוון שם אפר אין בו דין מעילה חוץ מתורמת הדשן (רמב"ם פ"ב מחלכות מעילה הי"ד) א"כ גם אפר חסר בו משליות הקדושה ואולי לפני פניו מ"ת גם כלי שרת לא ה' מעילה ולהעיר מלשון רשי' גבי דם זובחים מו. ד"ה לכפר "וְאַנִי נָתַתִּי עַל הַמִזְבֵּחַ לְכִפּר לְכִפּרָה נְתַתִּי בְתּוֹרַת קָדְשִׁים וְלֹא לְמַעַול בָּו לְעַנִין מִיעַל אֲנֵין בָּו דִין קָדְשִׁים").

וועוד ייל' ע"פ הידוע החילוק בין נדר לשבועה שנדר חל על החפツא ושבועה על הגברא (עיין רמב"ם הלכות נדרים פ"ג ה"ז "שה נשבע אסור עצמו על דבר שנשבע עליו והנודר אסור הדבר הנודר על עצמו") והנה ידוע השיטות שעיקר הנדר הוא שיתפיס עצמו בדבר הנודר ולא סתם שיאמר דבר זה אסור עלי אלא שיתפיס (עיין השקוי' בזוז בדעת הרמב"ם במשנה למלך בתחילת הלכות נדרים) ועכ"פ לכוי' מועיל התפסה.

והנה התפסה צ"ל בדבר הנודר כמו שפסק הרמב"ם פ"א מהל' נדרים ה"ז "האומר פירות אלו עלי קרבן או שאמר הרי הם כקרבן או שאמר לחברו כל מה שאוכל עמק עלי קרבן או כקרבן או הרי הוא עלי קרבן הרי אלו אסורין עליו מפני שהוא שידור אדם קרבן ועשה בהמה שהיתה חול קרבן ותאסר".

ופפי' אוייל שכיוון שקרבן הוא פרט עיקרי בחלות הנדר שציריך שידור בדבר הנודר ולכמלה דעתות זה לעיכובא א"כ לא שייך בשבועה שהיא היפך לנדר כנ"ל להשתמש בקרבן בתור חפツא דקדושה.

ואולי יש להביא ראי' לסבירא זו מדעת המפרשים שהובא ברדב"ז (וכן בר"ן נדרים יד): פ"א מה' נדרים ה"ז שלא מועיל נדר בספר תורה רק בשבועה וייל' שס"ל כנ"ל שדבר שדרכו לשמש לשבועה בתור חפツא דקדושה לא ישמש לנדר ויל"ע.

והנה כללות העניין יש להעיר מילקוט שמעוני רמז ק"ו בסוף ד"ה ויאמר אברהム שים נא ידך תחת ירכי לפי שנתנה להם המילה בצער לפיכך אין נשבעו אלא בא ד"א למה היו מוחבבין את המילה שהיו יודען שהיא עתידה להציג את בניהם מגניהם שנאמר...".

והנה בשיחת ש"פ נשא הערא 50 מק' כ"ק אדמור' שליט"א שכוארה ה' לו לאברהם לחשבו את אליעזר במלתו של אליעזר.

ואולי יש להעיר בזה (א) ע"פ דברי הילקוט שמעוני רמז ק"ט ד"ה ויאמר "אמיר אברהם ליצחק העבד הזה חשוד על כל עבירות שבתורה ומרמה בידו הבא הנערה האלהה . . ובסביל שגמל אליעזר חסד ליצחק הוציאו לחירות ונתנו לו הקב"ה שכרו בעולם הזה והעמידו למלך והוא עוג מלך הבשן" וכן בד"ה בינו "חשודה מאליעזר . . אלא אליעזר פגע ביך . . מיד ידע יצחק שהוא טהורה אמר הקב"ה מה עשה לעבד הזה שהי' חשוד אמר למלאכי השרת הכנסתו כי בנו עדין" ועפי"ז אואי"ל הטעם שאברהם לא השבע אליעזר כי חשדן שפגם. (ב) אואי"ל שגדר מילת עבדים אין בה כל גדר מילת בניchorין ויש להעיר בזה כי' מילקוט שמעוני ס"פ לך "כל העבדים שנימולו אם אבינו אברהם לא נתקימו לא הם ולא זרים בישראל ולמה מלן בשביב טהרה שלא יטמאו את אדוניהם במאכליהם ובמשתיהם" ולהעיר מילקו"ש הניל ברמז קט שאליעזר ה' לבסוף עוג מלך הבשן משא"כ למדרש שנанс חי לג"ע.

רמב"ם

טבילה עיקר הגידות

הרבי ברוך אבערלאנדר
שליח כ"ק אדמור' שליט"א
- בודא פуст -

רמב"ם ה' איסורי ביהה, בה' גירות (פי"ג ה"ד) "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית... וכן לדורות כשירצתה הגוי ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו על תורה צrisk מילה וטבילה וחרצתת קרבנו...".

ובלקוייש חכיו ע' 165 הערא 40 "ויליל, שכן בה"ד כשםדבר "לדורות כשירצתה העכו"ם . . להכנס לברית . . צrisk מילה וטבילה וחרצתת "קרבנו" מוסיף הרמב"ם "להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו על תורה", כי לעצם הכנסה

לברית מספיק (גם בזמן הבית) מילא וטבילה, והצורך להרצאת קרבן הוא להשלימות של "להסתופף כו' ויקבל כו'".

וכז"ע הדיק בלי הרמב"ם, כי לאורה "להסתופף תחת כנפי השכינה" בלי הרמב"ם אינו משמע על דרגה שלימה יותר בגיור. וראה ה' דעתך (פ"יו ה"ד) "אהבת הגור שבא ונכנס תחת כנפי השכינה שתי מצות עשה" ופשט שגם גור (בזה"ז) שלא הביא עדין קרבנו מחוויבים אנו באחבותו בשתי מצות עשה. וכן מש"כ "ויקבל עליו על תורה" (רמב"ם פ"יג ה"ז) "ולא מקרבין אותם עד שתראת צדקתו" (רמב"ם פ"יג ה"ז) — וא"כ מאיפה הדיק שמדובר כאן על דרגא שחוא שלימות הגיור.

וציל שעיקר הדיק הוא אריכות וכפילות הלשון 1. ליכנס לברית 2. ולהסתופף תחת כנפי השכינה 3. ויקבל עליו על תורה. ועכ"ע כי מהחידושים במקור משמע שמדיק מהמלים "להסתופף . . ויקבל".

בשיחה שם ע' 164 מסביר החלוק בין מילה לטבילה "מילה וטבילה פועלין כניות נש הקדושה: די מילה (הסרת הערלה) או אין מוציאה פון טומאת עכו"ם אוון די טבילה ברענט אים ארין לקדשות ישראל".

(ולהעיר מסוטה (יב,ב) בבת פרעה שירדה לרחוץ מגלויה אביה ופרש"י "הרוחץ לטבול שם לשם גירות", ופשט שאצל אשא שאין מילה אז הטבילה גם מוציאה מטומאת עכו"ם וגם מכניס לקדשות ישראל).

ועפ"י יובן שיטת הרמב"ם (פ"יג ה"ז) "טбел בינו לבין עצמו ונתגיר בינו לבין עצמו ואפלו בפני שנים אינו גור" וראה שם ח"ו, אמנים הזכיר הרמב"ם דצרכיך ג' ומיעכב רק בטבילה, אבל במילה לא נזכר ג', והעיר בזה הב"ח יו"ד (ס"י רסח — ריד, א) ועפ"י הניל יומתך דעיקר הגירות — הכניסה ליהדות הוא בטבילה ולכון רק בו מעכב הג'.

(והנה תוד"ה גור (קידושין סב,ב) מבאים ראייה דטבילה לפני ג' אינו מעכב, מגמי יבמות (מה, ב) דאמר ריב"ל מי לא טbel

לקריו, ומדנפיק בטבילהת קרי משמעו שלא בעין שלשה "אין דרך נשים להביא איש עמהן בשעת טבילה" (תוד"ה מי יבמות שם),

אמנם לשיטת הרמב"ם אין הגمرا ביבמות ראי לסתור, וכך הוא כותב שם ח"ט "גיורת שראינו נהגת בדרך ישראל תמיד, בגין שתובל לנדהה . . ." הרי אלו בחזקת גרי צדק ואע"פ שאני שם עדים לפני מי שנתגיררו" ובמ"מ שם ציין לגמ' יבמות הניל', הרי לשיטת הרמב"ם הטבילה איננו טבילה הגירות אלא ראי' שנתגירה. ואכמ"ל).

הערות ברמב"ם הל' בית הבחירה

הרבי אהרן חייטריך
- תושב השכונה -

פרק א ת"ה

בספר החדש "עץ יוסף" על הל' בית הבחירה להרמב"ם בצירוף שינויי נוסחאות פירוש ומראי מקומות על דברי הרמב"ם בפרק א' ה"ה "ואלו הון הדברים שהן עיקר בבניין הבית" לא ציין המקור.

בספר "מראי מקומות" להרמב"ם שייל עיי הכלול (במהדורא שראית) ציינו ירושמי שקלים פ"ד ה"ב, שם מבואר השלחן והמנורה והפרוכת מעכbin את הקרבנות ע"ש.

ויש מפרשים (כמו ספר מקדש דוד) מציינים המקור בע"ז מג' לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרא תבנית אולם חצר כנגד עזרה, ומזה לומדים שזה עיקר בבניין המקדש, אבל שאר בניינים מותר לעשות כדוגמתם.

שם "ושלשתן נקראין היכל" ע"ז מצינו בספר "עץ יוסף" במראי מקומות וז"ל "ההיכל מהא על מהא על רום מהא [מדות פ"ד מי"ו עיי"ש]" עכ"ל.

המ"מ הניל' לא הבנתי מה זה פירוש או מראי מקום על ג' תיבות הניל'.

ראיתי שמביאים בשם ספר "יריעות שלמה" שככל חלק היה שם מיוחד בשם היכל, ומצין לפ"י הרדי"ק בירמי ז, ד שם מובא ג' פעמים היכל ה', ועל זה מצין הרדי"ק "ואמר שלשה פעמים היכל ה' לפי שהיו שלשה אלול והיכל ודביר כן פירש אדוני אבי ז".

[הערה בדרכן אגב פי הפסוק על דאי'ח — ראה לקו"ת שלח לחג, בשם השליה — שם פקודי ד,א. אוח"ת נ"ז א ע' שלזו].

שם בסוף הלכה

"הוא הנקרא עוזרת בספר "مراוי מקומות" להכלול ציינו המקור לכמה פרקים שנזכר שם תי "העזרה" אבל לא פירשו שם הדבר, ואפשר לצינו להעורך ערך "עזרה" שכותב "שבילי כן נקראת עזרה מנו" "עזרה בצרות" [תהלים מו,ב] כלומר שם מתפלין לא-לשומען וועזרן", עכ"ל.

ואין מבטلين תינוקות של בית רבנן לבניין

ראה רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ב ה"ב.

חומר כפירה

הרב ישע'י זוסיא פולדמן
- מושב השכונה -

ברמב"ם הלוות גזילה ובאייה פרק ז' הלכה ח': אין הנשבע על כפירתם ממון משלם חומש עד שיודה מעצמו אבל אם אכן עדים והוא עומד בכפירתו משלם הקרונן בלבד על פי עדים ואינו משלם את החומש, שהחומר עם הקרבן לכפירה הם באים ואין מביאם אלא על פי עצמו. עכ"ל.

וברמב"ם לעמ' העשרה מ"ד (שהחומר עם הקרבן לכפירה הם באים) [דברי רבינו כאן נראים סותרים למה שנאמר לעלה בהלכה ה' שאם הודה ומית משלם היורש קרון וחומש והרי בגמרה בא קמא Kad עיב למדו מדין זה שהחומר הוא ממון ולא כפירה וצריך עיון רבן עכ"ל.

זיא כיון שהירוש משלם את החומש הרי ראי שזה ממון ולא כפרה.

לפענין לא קשה מיידי והוא בהקדם הלכה ה' וחלכה ו'

גול האב ונשבע האב והוודה ואחר כך מת הרי היורש משלם קרן וחומש וחלכה ו' גול ונשבע ומת והוא היורש משלם קרן בלבד ובין כך ובין כך היורש פטור מן האשם עכ"ל.

החילוק הוא בנסיבות אם נשבע האב והוודה **בעצמו** נתחייב חומש אח"כ מת משלם היורש קרן וחומש, אבל אם לא הוודה **בעצמו** ומת משלם היורש רק קרן בלבד.

ראין מכל זה שככל עניין החומש בא אלא כשהוודה **בעצמו** וכאן שהוודה **בעצמו** נתחייב מלכתילה על עצמו מחמות כפра חומש, ואחר שנתחייב חומש יש להחומר דין ממון.

בhalacha ה' כיון שהוודה האב **בעצמו** נתחייב חומש וחומש יש דין של ממון הרי היורש משלם קרן וחומש וmdiין זה מביא הגמראראי שבחומש הוא ממון. ובהלכה ו' שמת האב ולא הוודה אין כאן חומש שבחומש הוא בא לכפרה ואין כפра לאחר מיתה כמו שאין קרבן לאחר מיתה ובזה יתורץ ויומתק לשון הרמב"ם בהלכה ח' שבחומש עם הקרבן לכפירה **הם באים** (ולא כפра הם וכיווץ'ב) שבhalbeka ח' מבאר שאינו מודה בעצמו והוא עומד בכפירתו אלא משלם קרנו על פי עדים, אין כאן חומש ואין כאן קרבן שבחומש עם הקרבן לכפירה **הם באים** ואין מביאם אלא על פי עצמו.

יש כאן שלשה דיןין

א) גול וכפר ונשבע והוא משלם קרן וחומש ואשם

ב) גול ונשבע והוא משלם היורש קרן וחומש **שנתחייב** חומש וחומש יש לו דין ממון ואין כאן קרבן שאינו קרבן לאחר מיתה.

ג) גול וכפר ונשבע ולא הוודה אלא העדים מהיבים אותו או מת והיורש מודה, חייב רק קרן ולא חומש וקרבן מפני שבחומש עם הקרבן לכפירה **הם באים**. ודוק ופשט*.

*וראה לקו"ש ח"ז פ' ויקרא (ב) ובהערה 7 והערה 19.
המערכת

אם אין גניבה אין טביחה ומכירה

הרוב יעקב זאב רاطענשטיין
- מושב השכונה -

כתב הרמב"ם בפ"ג מהלי גניבה הליג וז"ל גנב וטבה בשבת או לע"ז אפי' בשגגה פטור מתשלומי ד' וה' כמו שביארנו.

זאת אומרת שחייב גניבה (כפל) יש כאן אבל פטור מד' וה' היות שבא ביחיד עם איסור שבת אומרים קם לי בדרכה מינני. ומשמעותו כאן הרמב"ם שהלכה חכמים שחולקים על ר"מ (בב"ק דף ע"א ע"א ובכתובות דף ל"ג ע"ב) שגם אצל חייב קנס אמרין קם לי בדרכה מינני, משא"כ לר"מ.

וממשיק שם הרמב"ם בחיל"ד וז"ל הייתה פרה שאולה אכלו וטבה בשבת דרך גניבה פטור אף מן המכפל שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחן ואם אין גניבה אין טביחה ומכירה".

ונראה שר"ל שהטעם שהוואל פטור על המכפל לפי שאומרים קם לי בדרכה מינני. ומ"ש פטור אף מן המכפל הוא לאפוקי מ"ש לפניו בחיל"ג "גנב וטבה בשבת וכו'" דחתם פטור רק מד' וה' אבל לא על המכפל.

אבל בזה שכتب הרמב"ם "שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה ציב לכatoi שחררי דין זה הוא מימרא דרב פפא (בכתובות דף ל"ד ע"ב)" אמר רב פפא הייתה פרה שאולה לו וטבה בשבת פטור". וברש"י שם "היתה פרה שאולה וכו'" ולא גרשין שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה דגבי שואל לא שייך כפל ולא ד' וה' שחררי חייב בקרון לעולם אפי' טוען טענת גנב ואני קנס אלא בגין או בש"ח" הרי לפי רש"י לא גרשין כאן אם אין גניבה אין טביחה ומכירה שהוואל חייב כשטוען טענת גנב.

וגם בלי פרש"י ציב למה לא מסתפק הרמב"ם בהטעם של קם לי בדרכה מינני גם לגבי תשלומי ד' וה' שכמו שהוא פטור מכפל

(اعי"פ שזה קנס) היהות שבא ביחיד עם איסור שבת עד"ז הוא לגבי ד' וה' ולאיזה צורך חסיף הרמב"ם כאן הטעם של "אם אין גניבה אין טביחה ומכירה", ועי' ברמב"ם לעם ס"ק מ"ז.

ואולי ייל' בד"א שזה גופא ממשמעו כאן הרמב"ם, שגמ' אצל שואל יכול להיות חיוב כפל וד' וה' "כשטבחו דרך גניבה" שאז השואל נעשה גנב אף' שאינו טוען טענת גנב. ולאפוקי מפירוש".

ואפי לפירושי יש אפשרות שהשואל יתחייב בכפל כשהיתה שאלה **בעבליים**, שאז פוטר א"ע כשטוען טענת גנב.

והאולם על פני היכל הבית

הרב יהודה קעלעך
בעמץ"ס מנוח יהודה וירושלים

המשך מגליון הקודם:
וזיל העזרת כהנים:

מלשון הרמב"ם ז"ל שאמר אף' אחורי היכל כשר לשחוות ולמדו מן הכתוב שאמר ושהתו וכוי' מטעם שלא ייחד להם רוח. משמעו שמן הכתוב גופי מוכח בהדייה שאיפלו אחורי היכל ר'יל אחורי בית הכפורת כשר לשחוית קדשים קלימים. ואין צרכין לזה שפשין שבבית החליפות ולול שבabhängig בית הכפורת. וס"ל שכן הוא דעת ברייתא קמייתא דמן הכתוב מוכח שצדדים כשרים והיינו צפונו ודרומו של היכל ואפי' אחורי ביהכ"פ. דאל"כ הו"ל להרמב"ם לכתב הטעם אל מה שכר לשחוות קדשים קלימים בצדונו ובדרומו של היכל ובabhängig בית הכפורת שהוא משום הפשפין והלול. ומדלא כתוב זה אך הביא רק הכתוב לחוד. משמע דס"ל דמן הכתוב גופי מוכח כן בלא תיקון הפשפין והלול. וכן משמע בהדייה מדברי הכ"מ שם שבאייר שם מוצא מקום לדינו של הרמב"ם הניל' ואמר שהוציאו כן מן הברייתא הניל' שבגמרא. ולא הביא כלל דברי ר' יוסי בר' יהודה ודבורי רמי בר יהודה הניל'. אך הביא שם לשונו ברียיטה קמייתא ולשונו הגמי הנאמר עלי' עד וחיד לפסול צדי צדדין עם פירושי שעליה אך כתוב שם שמי'ש הרמב"ם זיל' שהרי נאמר בשלמים ושהותו פתח אוהל מועד להכשר וכוי' הוא ט"ס. זה לא

מהאי קרא לא ילפין אלא דניבעי פתח אוהל מועד. ואמר הכ"י שצרכיך להגיה ולכתוב ושהתו לפני אוהל מועד. ור"ל שמהכתבו הזה שאמר לפני אוחל מועד מוכח שפיר להכשיר כל הרוחות. שהרי כל הרוחות הן לפני אוחל מועד. דכל צדי היכל קרווי אוחל מועד.

הנה נתבאר-DDעת הרמב"ם ז"ל דמן הכתוב גופי מוכח היתירא דשicket קדשים קלים בכל הרוחות. ואף באחרוי ביהכ"פ. בלי טעמא דשני פשפין והלו. והיינו שלא כתב הרמב"ם כלל מהני ב' פשפין והלו בהלכות בית הבחירה. ולא זכרם כלל בכל זכרון תבנית הבניין. והוא משום דס"ל דלא היו כלל. דכל ס"ל נמי לברייתא קמייתא. ועפ"ז מיושב מ"ש הלחים משנה שם בהלכות מעשה הקרבנות פ"ה דין הי שלא ידע למה השמיטו הרמב"ם מה דאמרו בגמרא אחרוי בית הכפורת Mai. ודהלו הקשוו לשicket קדשים קלים. והשתא א"ש. והוא דלא הוצרך הרמב"ם לכוטבו. דהא بلا טעמא דהלו יש כאן הכשר לשicket קדשים קלים אפיי באחרוי ביהכ"פ. משום שכן מוכח מהכתבו גופי. וזה כבר כתבו בהדיא שם והוא אומרו שם אפיי אחרוי ההיכל. שהכוונה הוא אחרוי בית הכפורת זהו הנראה לענ"ז בדברי הרמב"ם ז"ל. עמש"ל פ"ד מ"ז בד"ה בית חיליפות ג'.

ודע שיש בגמרא הניל' מקום עיון קצר לפי הගירסה שבתוסفتא שלפנינו דהך ברייתא דר' יוסי בר' יהודה הוא Tosfeta Damsetta קרבנות שהוא מסכת זבחים. דהנה בגמרא הניל' משמע דהני שני פשפין שבבית החליפות לא מכשי ריק צדי הצפון ודרום של ההיכל. ולהכי קבוע עלה אח"כ אחרוי בית הכפורת Mai. והוצרכו לרמי בר רב יודא שאמר דלול היה אחרוי ביהכ"פ והלו הוא שמתיר את אחרוי ביהכ"פ. ובתוספתא שלפנינו איינו כן. דז"ל שם בתוספתא דקרבנות פ"ז רק יוסי אומר מזבח כולם צפון שנאמר ושהט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה'. ר' יוסי בר' יהודה אומר מחצי המזבח ולצפונו צפון. מחצי המזבח ולחוץ כדורים. וכן היה ר' יוסי בר' יהודה אומר שני פשפין היו בבית החליפות פתווחין למערב גבוחין מן הארץ שמנה אמות. שתהא עזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשicket קדשים קלים. אפילו אחרוי בית הכפורת שנאמר ושהטו פתח אוחל מועד ע"כ. הרי דעת באחרוי ביהכ"פ ניתרין על ידי הני ב' פשפין. עיי פ"ד מ"ז בד"ה גם החנינה וככהושיא זאת כן מורה לכוארה דעת התוספתא כפי

גירסה זו). ועכ"ל דבתו ספתקה שלפני הגمرا לא היה כתוב אפי' אחורי בבית הכפורות.

ודע עוד דבתו ספתקה הניל יש דקדוק קצר. והוא במש"ש וכן היה ר' יוסי בר' יהודה אומר וכו'. דמלת וכן אין לו ביאור והבנה. דמה הוא הדמיון לעניין של מעלה דמייררי בעניין עמידת המזבח. ועוד יש לדקדק בגמרה הניל דהוה בעי למפטש גובהה Mai מדרי יוסי בר' יהודה. דהוה ס"ל להפשתן דמייש ר' יוסי בר' יהודה וגובהו שמנת אמות. היינו דaicא קמיהו מחייב גובה ח' אמות וקשה דaic סליק כן בדעתו לומר כן בכונתו. ולמה לא נאמר כפשו דקאי על הפשיטו שהיתה מدت גובה ח' אמות. ועוד קשה דaic למה לי להזכיר כלל ולומר שהיתה לפניהן תל גובה ח' אמות. וכי התל הוא המכשיר שחיתת קדשים קלים. ואפי' נאמר שאין פסולין מ"מ וודאי שהן אינם המכשירין. ורק הפשיטו לבן הון המכשירין. וליל להזכיר תל שלפניהן. ולומר דהוה ס"ל דרבנותא קא מזכיר התל ולהשミニינו דגבהה אין מפסיק. זה דוחק.

אמנם לדעתי הני תרי קושיות אלו חדא מטורצת בחברתנה. דהנה התוספת ז"ל בגמרה הניל בד"ה גובהה הקשו וז"ל. תימא אי גובהה חשוב הפסק אי' כנגד המזבח פסול שmpsik. ואין לומר משות דראות פתח מלמעלה למזבח. דהא ס"ד השתה גובהה שמנהmpsik. דליך למייר משות דגובה שמונה היה סותם כל הפתח. דהא סבור שהיתה הפתח גובה עשרים אמה כדריך בסמו"ך. וצ"ע דביומא וכו' ואכתי תקשה מכנגד המזבח אמרם כשר לשוחט כדאמר כל העזרה כולה כשירה לשחיטה עכ"ל. ולדעתי זה היה בעית האבעין. דהוה קשה לי מלט וכן שנאמרה בתוספתה הניל. ונסתפק לו בזה אך נפרש מלט וכן. דהנה יש הפרש מלט וכן על שני אופנים. אופן אי', דכוonto במלט וכן הוא לפי שאמר שם תחילת דבר אי' בשם ר' יוסי בר' יהודה. ומש"ה אמר אח'יכ' וכן ה' ר' יוסי בר' יהודה אומר. ר'יל דודע דבר אי' היה ר' יוסי בר' יהודה אומר בעניין בניינו של בית המקדש. אכן זה קצר דוחק. אופן ב', הוא משות דלעיל אמר דר' יוסי ברבי יהודה אמר דמחצי המזבח ולצפונו צפון ומחצי המזבח ולחוץ כדורים. הנה אי' מוכח שהמזבח היה עומד באמצע העזרה מכובן נגד פתח החילל. (כן הוא ס"ד דריש' בזבחים דף נ"ח ע"א בדעת ר'י בר' יהודה. ע"ש). ומש"ה חצי המזבח הוא צפון וחציו הוא דרום (וכן נמי ס"ל לר' יהודה אבוחה. ע"י בזבחי' דף נ"ח ע"ב) וא"כ

תקשה דלפ"ז נמצאה שכל אורך עוזרת כהנים ועזרת ישראל פסולים לשחיטה. דהה המזבח מפסיק בפני כל הפתח. והוא בהדייא תנן בפ"ק דכלים דעתות כהנים כשר לשחיטה. והוא מה שאמרו שם דישראלים נכנסין שם לשחוות. ועל כרחך צ"ל דסיל שגובהה אין מפסיק כלל לעניין היתר שחיטת קדשים קלים. ומש"ה אמר אח"כ שפיר מלת וכן. ר"ל בשם דלעיל אמר שאין גובחה מפסיק היינו גבהות המזבח. כן נמי אמר עוד ר' יוסי בר' יהודה דאפיי תל איינו מפסיק. ולא תימא דזוקא מזבח לחוד שהוא עניין אחד עם זביתת הקרבנות. שהרי כל קרבנות הנזבחין בעזרה מקריבין עליו הוא דיינו מפסיק. אבל דבר אחר שאינו מעניין שייכות הזביתה. כמו תל בעלמא מפסיק לעניין היתר שחיטה. ולכן אמר דגם בתל בעלמא נמי איינו מפסיק. והשתא שפיר מכובן תיבת וכו'. וא"כ מוכח מהתוספה שגובהה איינו מפסיק. וזה היה ספקתו של האבעינו. והפשטן הרוח ס"ל אופן הב' הניל משום דזהו קשיא לי מלת וכו'. ומש"ה הכריחלומר דהכוונה הוא שהייה לפניהם תל גובה שמונה. אופן הא' דחוק קצר וכמוש"ל. ועל זה דחה לו לומר דלא פשוטות לך. הא איך למייר אופן הא' אעפ"י שהוא דחוק בכוונת מלת וכו' וכמוש"ל. ואין לך פשוט בבירור הא' דינא שלא יהא גובהה מפסיק. ושאני מזבח גופי שהוא מעיוז היבב וכמוש"ל ומש"ה איינו מפסיק. אבל תל בעלמא שהוא אחר וודאי מפסיק. והשתא מסתלקין כל הקושיות הניל שהקשייתי למעלה. וגם קושיות התוספו' הניל מתרצות.

עד כאן לשונו.

והג שקשה להסתיכים עם כל מה שכתב בעוזרת כהנים, מי'ם בזו נמצאת המפתח להבנת דברי מרן בכ"מ, ומזה נ בא להבין דברי רבינו בדרך אפשר.

דהנה יש לבאר דברי רבינו בכמה אופנים :

- ה) דהה שם הלול קטן והפשפשים וכמ"ש בחר המוריה בחל' ביהב"ח פ"ז ה"ה.
- ב) דילוף מהבריתא הראשונה ולא היו שם לא פשפשים ולא LOL קטן וכמ"ש העוזרת כהנים.
- ג) שלא היו שם פשפשים אבל היו שם הלול כמ"ש התווו"ט.

ד) שהיו שם הפשפין ולא ה' שם הלול קטן כמי'ש במנחת יהודה וירושלים.

וזהו הפירוש מי'ש מרן יומ'ם מי'ש רבינו אפי' אחורי ההיכל צריך לימוד מניין לו' דמכיון שאפשר לפרש בדי' אופנים כניל' ועל כל אחד מהם יש דוחק קצת אי אפשר להכריע ביןיהם.

אמנם התווית סבר שדברי מרן כפושטן, ומכיון דמסקנא דתלמודא דיין היא שאחורי הכהורת הי' הלוול הקטן, זהה טumo של רבינו, ולא הזכירו בהלי' ביהב'ח' כי לא הזכיר שם כל חלונות ואילו סבר שהיו שם הפשפין ה' צריך להזכיר בהם ר' ביהב'ח ודוי'ק.

ועל שיטת העזרת כהנים קשה, בשלמה אם היינו לומדים כמו שהגיה מרן, שהלימוד היא מפסק ושותט אותו לפני אהל מועד ניחא, אמן בכל הכתבי יד מובא הפסוק ושותט לפני אהל מועד, אשר ע"ז צריכים לומר כפי שפירש הר המורה כאן בהלי' מעשה הקרבנות שהביא פסוק זה מפני שהוא הסיום בהבריתא בתוספתא, ואיך הרי היו הפשפינים וכפי שיתבאר لكمן.

פירושו של התווית לע"ד א"א לקיימו בכלל בשיטת רבינו, וכפי שיתבאר لكمן.

ולע"ד יש לפניו כמו שפירשתי ב"מנחת יהודה וירושלים", "ע"ז יהודה" עמוד 105. ופה אריך קצת בبيان כל הסוגיא לפי שיטת רבינו וממילא יפלו כל הקושיות. ו"דברי תורה ענאים במקומות א' ועשירים במקום אחר. בזבחים נ"ה ע"א ת"ר ושותט פתח אהל מועד, ושותט אותו לפני אהל מועד, ושותט אותו לפני אהל מועד להכשיר את כל הרוחות בקדשים קלי' לצפון ומה קדשי קדשים שלא הוכשרו לכל הרוחות והוכשרו בצפון קדשים קלי' שהוכשרו בכל הרוחות אינו דין שהוכשרו בצפון רבי אליעזר אומר לא נאמר הכתוב אלא להכשיר צפון שיכוון ולהלא דין הוא ומה קדשים קלי' שהוכשרו בכל הרוחות לא הוכשר מקומן אצל קדשי קדשים, קדשי קדשים שלא הוכשרו אלא בצפון אינו דין שלא הוכשר מקומן אצל קדשים קלי' אהל מועד. במאן קא מפלגי תנא קמא סבר תלתא קראי כתיבי, חד לגופיה דنبي עלי' פתח אהל מועד וחד להכשיר צדדין וחד ליפסול צידי צדדין וצפון לא אctrיך קרא, ור' אליעזר סבר חד לגופיה דنبي עלי' פתח אהל מועד

וחד להכשיר צפון, וחד להכשיר צדדין, וצדדי צדדין לא איצטריך קרא.

[א"ה: פשיטה דרבינו סבר כתנא קמא, דצפון לא איצטריך קרא, מדפסק בהלי פסולי המקדשין פ"ג הל' א' כרבי יוסי בראש פ"ו זבחים שקדשי קדשים ששהחטן בראש המזבח רבי יוסי אומר Cainilo נשחטו בצפון, ובפיה"מ ביאר הבינו שר' יוסי סבר דקרה מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך כלו לעולות וכלו שלמים, הרוי מה שמכשור לקדשי קדשים לא צרכיכי קרא להכשרו לקדשים קלים, וחד להכשר צדדין, לשיטת רבינו הצדדין כוללים כל צפון הארץ וכל דרוםם וכל מזרח הארץ נקרא פניאחל מועד, ודבר זה אני למד ממה שרביינו פסק בהלי ביהב"ח פ"ה הל' [י"ד] (ציוון ההלכה הוא כפי שנ澤פס ב"מנחת יהודה וירושלים" עז יוסף, עמוד 83) ווזיל: "מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח שהוא רוחב ששים ומחזאה, וכנגדו מכותל האולם עד כותל מזרחיו של עזרה שהוא אורך ששה ושביעים, כל המרוועב הזה הוא הנקרא צפון והוא המקום ששוחטין בו קדשי קדשים". עכ"ל הרי כמו שירץ המזבח כולל צדי הפתוחין בלי שום ריבויא דקרה כך כל מזרח הארץ מצפון לדורות הוא כלל בפניו אחיל מועד, וחד למעטוי צדי צדדין משום דאין רבוי אחר רבוי אלא למעט] **(וממשיך בגמ' מאי שנא הכא דכתיב פתח אחיל מועד ומאי שנא חותם דכתיב לפניו אחיל מועד קמ"ל** כדרב יהודה אמר שמואל דבר אמר רב יהודה אמר שמואל שלמים שהחטן קודם שיפתחו דלתות ההייל פסולין שנאמר ושהחטנו פתח אחיל מועד בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נועל... פשיטה מוגף כנעל דמי וילון מאי איר זира הוא עצמו איןנו עשה אלא כפתח (ופירש"י: "וילון אינו חשוב אלא כפתח פתוח דצליניות באולם עביד") גובה(ה) מאי [פירוש אם ה' הפתוח גובה מן הארץ עיין חלונות מי (וועיג' דבמילא ה') הייל גובה מן הארץ שיש אמות, אמנים אי משום הא לא איריא דהרי יש מעלות לעולות, והאייבע' היא, כגון אם נהרבו מעלות האולם, או יותר בפשיות יש לבאר כיון פתח שהוא מצד אחר ולא פתח האולם וההייל, ודוויק)] **תיש' דתניא ר' יוסי בר' יהודה אומר שני פשפין היו בבית החליפות וגובהו שמנה כדי להכשר את הארץ כולה לאכילת קדשי קדשים ולשהחטת קדשים קלים Mai או דaicca קמייחו שמנה [פי' שהם גובהו שמנה פאי' שגובה הפשפין עצם הם שמנוה] (וראה נינהו שמנה [פי' שגובה הפשפין עצם הם שמנוה] (וראה בדקוקי סופרים. ודוויק). מיתיבי כל השערים שהיו שם גובהו**

עשרים אמה ורוחבן עשר אמה, פשפין שאני (פירושי): שהן פתחים קתנים ואין משמשין כניסה וכיאה אלא לאכשורי בשלמים בعلמא)... אחרוי בית הכפורת מי תא שמע דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב לול קטן הי' אחרוי בית הכפורת גבוהה שמונה אמות כדי להכשיר את העזורה לאכילת קדשים ולשחיטת קדשים קלים נא". ואולי רבינו לא גרס "אחרוי בית הכפורת מא"י אלא תא שמע ופירשו הוא מכיוון דכתיב לול קטן גבוהה ח' אמות א"א לפرش דהollow עצמו גבוהה איהו ח' אמות דא"כ אין לו לול קטן והשוו לשון לול קטן אמה על אמה.

ואיך נקרא לחיל גובה ח' אמות לול קטן הרי הוא גדול יותר מגובה בית הסקליה שהיה כקומה שני בני אדם וקומה אדם אפי' בעלי הראש לכל היותר הוא ג' אמות!!! אלא ע"כ הפ' הוא שהחול גובה מן הארץ ח' אמות, ושוב אינו עבי דלא איפשطا, ואזל להו קושית הלח"מ למה לא הביאו רבינו) אמן רבינו ע"כ נקט דגירות התוספתא עיקר. וכיוון שבכל כת"י הובא הפסוק ושהחטו פתח אהל מועד, ואין מקור אחר זהה אלא התוספתא הניל ע"כ דזהו שיטת רבינו ומשמעותו מה קיצור ולא הביא כל הבריותה.

ואחרוי בית הכפורת לרבינו הוי צדי צדים דלא אייכשר אלא ע"י הפשפין. ויש לומר שעבור זה בכל מקום שציר רבינו כוטלי האולם במערב האולם לא עשה קו במקום הכותל כדרכו בשאר הכותלים אלא התיבות עשר אמות משוזך בכל הארץ.

כאן ננכסיים הצירויות עץ יהודה 133 עץ יוסף 86
וזהו לرمז שאינו כוטל סתום אלא שפשפין יש שם, ואולי לרבינו לא היו בקרנו זօית אלא יש בצד מערב. ובזמן שפתח החיכל פתוח הרי ראיית פנוי הארץ קראית פנוי החיכל ממש בתוס' ד"ה "שנים לפר" ודז"ק.

ומעתה נשאר לנו לבאר לשון התוספתא ולהקל על המעניין ואעטיקו פה בשלימות עוד הפעם פ"ז, א ו"ל: רב יוסף אומר מזבח כלו צפון שנאמר ושות אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה' רב יוסף בר' יהודה אומר מחצי המזבח ולצפון צפון מחצי המזבח ולחות כדורים וכן ה'י רב' יוסף ברבי יהודה אומר שני פיספין היו בבית החליפות פתווחין למערב גבוהה מן הארץ ח' אמות שתהא עזורה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים. אפילו אחרוי בית הכפורת שנאמר ושהחטו פתח אהל מועד וגוי.

וחובה לעיל קושית העזרת כהנים מי וכן ה' רבי יוסי ברבי יהודה. ותירוצו דחוק כנ"ל.

ונראה לבאר שהמשך הדברים הוא כך. מחצי המזבח ולחות (ובמשנה ריש פ"ו גרס ולדרום, והיינו ח') ומכיו שהמדבר במקומות שחיתות קדשים קלים וכן ה' ר' יוסי ברבי יהודה אומר עוד דין בגדר מקום שחיתות קדשים קלים. ובפיה"מ כתב רבינו, ויזיל: "...ונחלקו כולם בפירוש אמרו יתעלה וזכחת עליו את עלותיך ואת שלמיך וכבר ידעת מון הפרק שלפני זה שהעולה קדש קדשים ושהחיתה בצפון, והשלמים קדשים קלים ושהחיתתן בכל מקום. ר' יוסי אומר המזבח כולם כשר לשחיטת עולה ולשחיטת שלמים, ר' יוסי בר' יהודה אומר חציו לעולה וחציו ושלמים. ודוו"ק.

ועפי"ז יש לבאר יסוד המחלוקת בשיטת הרמב"ם והתוס'י והראב"ד (להלן הרaab"ד) בצורת האולם אם ה' רק בمزраח כשיטת הרaab"ד, או שהוא גם לצפון ולדרום כשיטת רבינו.

והנה במנחת יהודה וירושלים, עץ יהודה, עמוד 106, ביארתי שיסוד מחלוקת הרמב"ם והראב"ד הוא בנוסח הברייתא ذדר' יוסי ביר' יהודה. ואסכם שיטת הרמב"ם לדעתו. בברייתא ראשונה תלתא קראי כתיבה — ושותפו פתח אهل מועד, ושותפו לפני כל מזраח — ושותפו לפניהם בתרא. חד לגופיה פי' שככל צפון המזраח כשר לשחיטת קדשי קדשים). ואפקיה רחמנה בלשון **פתח אهل מועד** לכדר' יהודה אמר שמואל בזמן שדלותות החיכל פתוחות. הפסוק השני לרבות צדדין דהינו כל העוזרת לצפון ולדרום, יחד למעט צדי צדדין (דאין רבוי אחר רבוי אלא למעט) והיינו אחורי בית הכנסת. אמנים אחורי בית הכנסת נקשר בשני הפסוקין שהיו פתוחות למערב, ועי' מביא דוקא הפסוק ושותפו פתח אهل מועד, דהרי מאידך פסוק ושותפו לפני אهل מועד ממעטין אחורי בית הכנסת אמנים כיון שפתוח לאולם והאולם להיכל ספר קרינו ביה פתח אותה מועד. ולהכי לא ה' אולם במערב החיכל. כיון שזה לא נקרא לפניו אهل מועד ה"ע דלא נקרא והאולם על פניו **היכל הבית**, והרמב"ם סבר כගירסת התוספותא.

אמנם הרaab"ד סבר דמקרא ושותפו פתח אهل מועד ילפינן בנגד הפתח ממש, ומפני אهل מועד מרביתן צדדין דהינו כל שאור

המזרחה וממעטין צידי צדדין דהינו לפנים מן החליפות לצפו ולדרום, ועיי' הפשפין נקשרו רוחות צפוני ודרכמי ועיי' הלול והוכשר אחורי בית הכפורת. ומכיוון שצפון ודרום לא הו' לפני אהל מועד מילא לא הו' שם האולם, שאינו על פני היכל הבית.

1. משא"כ בצדון ודרום כיון דנקרא פנוי אהל מועד כמו"כ נכל בעל פנוי היכל הבית ודוק"ק.

הת' לוי שם טוב - תלמיד בישיבה -

במסכת מדות פ"ב משנה ח': "וחמש עשרה מעלות עלות מתוכה [עזרת נשים] לעזרת ישראל ... לא היו טרוטות אלא מוקפות חצי גורן עגולה".

והיינו דלחבדיל משאר המעלות שבעזרת שהיו בעלי זויות ובריבוע, היו מעלות אלו בחצי עיגול.

ויש לעיין מדוע לא הביא הרמב"ם בספרו פרט זה, ורק כתב בפ"ו מהל' ביהב"ח ה"ב: "וומהלך כל עוזרת הנשים בשווה, ועליה ממנה לעזרת ישראל שהוא תחולת העוזרת בחמש עשרה מעלות ...". ולא פרט שהיו בחצי עיגול, ובפרט שבחלכה לפניו (ה"א) כתב אודות מעלות שלפני עוזרת נשים "בשתיים עשרה מעלות וכו'", ונוטן להבין מסתימת לשונו שאין הבדל בסוגי המעלות, וצ"ע.

נגלה

עדות שבטלת מקצתה

הת' ישראל ליב ליפשיץ - תורת"ל 770 -

גיטין ל"ג ע"א: ת"יר בטלו מבוטל, דברי רבינו. רשבי"ג אומר איינו יכול לא לבטלו ולא להוציא על תנאי - שא"כ מה כח ב"י"ד יפה... ת"יר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי, יכול לבטל זה שלא

יפה... תיר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי, יכול לבטל זה שלא בפני זה, דברי רבי. רשב"ג אומר, איןו יכול לבטל אלא זה בפני זה.

הगמי' תולה פלוגתיהם הב', אם עדות שבטלה מקצתה בטלת כולה - אם לאו. דרבנן לא בטלת כולה, א"כ לא חייש להא דשר העדים, שלא נוכחים היו בביטולו, שיתנו לאשה את הגט, ולכך אפשרי לבטל "זה שלא בפני זה". משא"כ לרשב"ג ד"בטלה כולה", א"כ חייש להא דשר העדים שלא היו נוכחים בשעת הביטול שילכו וימלאו דברו לחת הגט, והרי הם בטלים - בטלת כולה. (ובבדינו של רשב"ג הוסיפה הגמי' אב"א - דהוא מדינה דבאי עשרה למשלפיה).

הפני' מנסה בהבנת המחלוקת בין רבי לרשב"ג בעדות שבטלה מקצתה, דאי"א לומר דעתן "הבטלה" הוא בעצם העניין דהעדות, שהפני' בזאת שהעדות כולה בנוייה, שבעת שבטלה מקצתה ממנה בטלת כולה, שהרי א. לעומת זאת אמרין עדות שבטלה מקצתה בטלת כולה - כגון בנמצא אי קרוב או פסול, ודאי לא דמי כלל למקרה דהכא "זה שלא בפני זה", כיון דזכיר ביטול העדות מתבטלת מצד הדין, משא"כ כאן שעיר ביטול העדות בנסיבות, שהבעל מבטל את העדים. "ויתדע דאלת"ח קשי' הלכתא אהילכתא", דהא קייל בהנק זכרוב או פסול, עדות שבטלה מקצתה בטלת כולה, כדאיתא בטוח"מ סי' ל"ט, והכא איפסיק הלכתא لكمן קרבי - שסובר דלא בטלת כולה.

גב. גם מנסה מתוכן הסוגי', דממי'ן אי אידי שבפני אלו שביטל ביטל כל העשרה, א"כ תקשי' לרבי שאף שישיל דלא בטלת כולה ולכך איןו בטל, לכוארה בשעה שמבטל את השנינים, אפי' שmediין עדות שבטלה השאר לא בטלים, אבל כיון שכיון לבטל את כל העשרה אפי' שזה هي רק בפני שנים, הרי רבינו סובר בדבוקו מבוטל דמוועל (ב"י"ד) לבטל את השלית אפי' שלא בפניו. ועוד דרשבי' אם בعلמא ס"ל דבטלו איןו מבוטל, לא מסתבר דהכא יאמר מדיין עדות יבטלו כולם, ואי אידי שבפני אלו שביטל לא ביטל כל העשרה כ"ש יקשה על רשב"ג[].

לכן ר"ל [וכדמשמע בראשונים בכו"כ] דאיידי שמבטל מקצתן בסתם, והפלוגתא היא אי אמרין "דדעתו אכולחו" אם לאו. והיא אינה פלוגתא בעצם העdots (והפני' בגמי' "עדות שבטלה וכו' לא

בטלה כולה", יתפרש - שבטלה מקצתה, והפי' שלא כיון לבטל את כולם, ולכן לא בטלה כולה, וכן להיפך. וכן משמע מהחთ"ס).

כיון שבכו"כ בראשונים משמע דהוא חסרו בגוף העדות ובזה נחלקו רב"י ורשב"ג, יש להשיב לשיטם על שאלות הפנוי ובראונה - על הקושי ההלכתא אהילתה - מהא דنمצא אי' מהם פסול דעתינו דבטלה כולה. (יעוין בראע"א).

דנה הפנוי אחר - שבאייר שביטל סתם, והמחלוקת בಗמ' היא, אי כיון אכולחו אי לא, ולכאורה אי'ם - בסבירה - מדו"ע הא דבטל אינו חשוב פסול בגוף העדות והוא דין דיבטל כולם? ונעה ע"כ - בלשונו "דחתם .. שנבטל העדות ע"פ הדין, ואלו נצטרפו להם נתבטל הכל, משא"כ כאן שעיקר העדות הוא בנסיבות". היינו, דבנמצא אי' פסול כו' הרי הוביר הדין **למפרע** שכשנקבלה העדות הרי לא הי' כשר, משא"כ כאן הוא השתא אי'ן כשר לעדות - אחר דבטלו הבעל. וא"כ הוא אי'ו חסרו בעצם העדות - בקבלה, שמבטל כולה.

והנה חקרו באחרונים, אי פסול "נמצא אי' פסול", הוא פסול בעצם העדות או בהגדת העדות. היינו, אם נימא דכיון דنمצא אי' פסול, הרי הגdet העדות - שבה חילה חולתה, חסר למפרע, דהשתא הוביר דאחד פסול הי' וצריך הגdet עדות חדשה, או דנימא דنمצא אי' פסול הוא חסרו בעצם עניון העדות - הבניי מכ"א מהם, ז"א שהם לא פסולים מושעת ההגדה, אלא הם נהיו עדים ונפסלו, משא"כ להצד הראשוון מעולם לא היו עדים.

ועפי"ז אפשר לומר דזוקא אי ס"יל כהצד דבנמצא אחד מהם קרוב או פסול, הפי', שעצם ההגדה היא פסולה ומעולם לא הייתה ההגדת עדות ולא היו עדים, אז במקורה שבטל זה שלא בפני זה - לא ידמה ל"נמצא אי' קרוב" כהפנוי, משא"כ להחולקים עליו. נאבל באמות אפשר לומר שגם במקרה להצד השני יש את חילוקו של הפנוי. גם אם נימא "דחוין עדים ונפסלו" הפי' שנפסלו מעיקרים. י"ל דמשא"כ בזזה שלא בפני זה גם אחורי שביטלים הבעל זה לא פסול מעיקרא. אבל ודאי דלהצד הא' ביותר מוכחה מש"כ הפנוי לחלק אבל בפשטות לשונו איירוי אף' להצד הב', וסבירת הדבר כמש"כ לעיל].

ואפשר לומר בא"א דאפי' נימא דמחלוקת רב"י ורשב"ג הוא כהראונים שסוברים, שהפסול הוא בגוף העדות פשוטות, ובירור

לומר - דבזה גופא יחלקו רבינו ורשב"ג, דרבנן יסביר דלא בטלה כולה, שאינו דומה לנמצא אחד מהם קרוב וכו', ורשב"ג סובר אכן דומה. וההסברה בזה: דהנה בלקויש לפ' שלח ש.ז., כי - לגבי שליחות המרגלים - עיי' משה "אם ייב האנשים שלוח משה הם מציאות אחת, ושליחותו של משה הייתה צווי כללי לכלם (וע"ד חיוב על הציבור), וכאשר בטלה מקצת השליךotas בטלה כולה, או שהוא צווי לכאו"א מהם בפרט", היינו, שאפשר למלמוד גם בעדות זו של העשרה אם חשבי מציאות אחת, אז ביטול הבעל מקצתם - הרי הוא כקרוב או פסול, שנפקע חלק מציאות העדות, וכך יסביר רשב"ג ולכן בטלה כולה. ואפשר לומר - דאין מציאות אחת, אשר לפ"ז רק בנמצא אחד מהם קרוב וכו' שמפקייע למפרע - משעת מנוי של העדות אז אמרין בטלה כולה, ולא בביטול מקצתן כרבי (דוגמא להא דהעדות היא מציאות אחת הוא, מבעי עשרה למשלפי).

ולפ"ז שפיר יש לפסוק בנמצא אי קרוב או פסול - שבטלה כולה, והכא בביטול, דלא בטלה כולה, אך דוזלין לי בתורת "ביטול גופה של עדות", יש חלק שאומרים שכ"א נפרד ולא כמציאות אחת, ולא קשיא הלכתא אהילכתא. ודז"ק.

פישוטו של מקרא

הרבר וו. רוזנבלום

- תושב השכונה -

בפירושי ד"ה זה הדבר (ריש פרשטיינו): משה נתנבא בכח אמר כי החזות היליה והנבאים נתנבאו בכח אמר כי מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר, עכ"ל.

צריך עיון בזה:

א) עניין המדבר כאן (הלכות נדרים) לא הי' עניין של נבואה אלא ציווי מהקב"ה לשאר מצוות התורה, ואם כן למה נקט רשי' הלשון "שנתנבא", ומהו השיקות של עניין זה לנבואה.

והנה יש מפרשין רשי' שמנפרשים שזהו עניין שנאמר בהעלותך (יב, ח): ...ומראה ולא בחדיית וגוי.

אבל עיין שם בפירושי שמהפרש, ז"ל: ומראה זה מראה דבר שאני מפרש לו דבריו במראית פנים שבו ואני סותמו לו בחידות וכו', עכ"ל.

הרי שגם בפירושי שם לא נזכר נבואת דока, אלא שככל דבورو של הקב"ה עם משה ה' באופן ברור שיכולים לומר על זה לשון "זה", וכיון שםשה קיבל מהקב"ה בלשון ברור - "זה", מסר מה שקיבל ג"כ בלשון ברור.

(ב) גם בפרשת שמיני נאמר (ט, ו): **זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'.**

ולמה לא פירושי זה שם.

ועוד, שם הייתה נבואת שהרי משה ניבא שם יונשו כן בני ישראל ירא עליהם כבוד ה'.

ואם כן, אם רשי"י רוצה לקשר עניין "זה הדבר" שאמור משה, לנבואת דока ה' לכוארה מתאים יותר לפרש מה שפירש שם.

* * *

בפירושי ד"ה אותן ואת פנחס (לא, ו): ... ד"א שהליך לנוקום נקמת יוסף אביו שנאמר והמדנים מכרו אותו ומניין שהיתה אמו של פינחס مثل יוסף שנאמר מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודת כוכבים וمزרע יוסף שפטפט ביצרו, עכ"ל.

עניין זה, (שפיטם עגלים וכו') נזכר בפירושי עוד ב' פעמים:

בפרשת ורא, ד"ה מבנות פוטיאל (ו, כה): מזרע יתרו שפיטם עגלים לעילא וمزרע יוסף שפטפט ביצרו, עכ"ל.

ובפרשת פנחס, בתחילת הפרשה: ...חראותם בן פוטיא זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים וכו', עכ"ל.

עין בלקוטי שיחות חלק ח שմבאר שם כי'ק אדמור'ר שליט'א פירש"י זה בארכיות, ובחורה 29 שם, מבאר כמה פרטיים בפירוש"י הניל' בפרשטיינו, ובפרשת וארא הניל'!

אבל מה שעוד אינו מובן לכוארה, הוא: למה שوال רשי' דוקא בפרשטיינו "ומניין שהיתה אמו של פינחס مثل יוסף'" ואינו שوال על דרך זה בפרשת פנחס "ומניין שהיתה אמו של פנחס مثل יתרו".

ובפשטות יש לומר, שרשי' סמך על מה שכבר פירש בפרשת וארא, ואם כן מהו השאלה שלו בפרשטיינו.

עוד יש להבין, דרכו של רשי'י, אפילו כשהוא מביא פסוק בפירושו לראי', מביא רק אותו חלק מהפסוק שנוגע לפירשו, כמו שמצינו בפירוש"י זה גופא שמביא רק תיבותו "מבנות פוטיאלי" מן הפסוק ומהשミニט גם אפילו תחילת הכתוב "ואלעזר בן אהרן לכה לו וגוו'" הגם שזה נוגע לראייתו.

ולפי זה צריך להבין, למה הביא רשי'י כאן גם "مزרע יתרו שפיטם עגלים לע"א" עניין שאינו נוגע כאן, לכוארה, ולא אמר בקיצור "مزרע יוסף שפטפט ביצרו", ותו לא.

ואולי هي אפשר לתרץ זה, בדוחק על כל פנים ע"פ מה שביאר כי'ק אדמור'ר שליט'א בשיחה הניל' דפרשת פנחס הערת 29, זיל' שם:

ויל', שהוכחת רשי'י לזה שיתרו هي אבי אמו של פנחס [כי פשט שbam לא hei לזה הוכחה ממוקם אחר, לא hei רשי' מחדש זאת בכדי להסביר במזה היו השבטים מbezoin אותו]: **פשטות הלשון** "מבנות פוטיאל. אלא שמכיוון ש'פוטיאלי' קאי על ב' אנשים - יתרו ו יוסף - ובהכרח לומר (בנוגע לאחד מהם עכ"פ) שהכוונה ב'בנות' היא לזרעו, הרי אין הוכחה ממש כלל אם היה בתו של יתרו או רק מזרעו . . משא"כ בפרשטיינו, הרי מזה עצמו שחוינו השבטים מbezoin אותו, מוכח שכונת הכתוב ב'בנות פוטיאלי' היא - **פשטות הלשון**, (בנוגע לאחד מהם) הייתה בתו של פוטיאל והיינו - בנוגע ליתרו, עכ"ל כי'ק אדמור'ר שליט'א בחורה 29 שם.

והיינו, שלפי ביאור כי'ק אדמוי'ר שליט'א, לאחר שאנו יודעים מהכתוב "מבנות פוטיאל" ולאחר שאנו יודעים שהשכבים היו מbezים לפנחס, אנו אומרים בפשות ש"מבנות" (כפשות) הלשון (בתו) הוא בוגע יתרו.

משא"כ בוגע לזרעו של יוסף, אין זה פשות הכתובים, ואין הפירוש של "מבנות" (בוגע לישוף) כפשות הלשון בתו, אלא זרו, ולכן שואל רשי'י מנין יודעים זה. הגם שכבר פירש'י גם זה בפרש וארא, פירש זה עוד פעם לאחר אריכות הפסיק.

עוד עניין שצרכ' ביאור, מצינו ש"ח'ס המקום על כבוד הבריות, ואפילו על כבודו של בלעם (עיין בפירש'י בפרש בלק ד"ה ואותה החיהתי (כב, לג)).

وعיין בפירש'י סוף פרשת יתרו ד"ה אשר לא תגלה ערותך: ...ומה אבניים הללו שאין בהם דעת להකפיד על בזינו אמרה תורה הוαι ויש בהם צורך חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזינו על אחת כמה וכמה, עכ"ל.

ובפרט בוגע לגר, שנאמר בפרש משפטים (כג, ט): וגר לא תלח'ן וגוי, ועיין שם בפירש'י: בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגור מפני שסورو רע, עכ"ל.

ואם כן, איינו מובן, למה הזכיר התורה את יתרו בשם פוטיאל, שפיטים עגלים לעובדה זורה, שכפי ביאור כי'ק אדמוי'ר שליט'א בשיחה הניל, אין זה רק עניין השיך לעובדה זורה, אלא יש בזה אוצריות גדולה ביותר.

وعיין במכילתא פרשת יתרו: ...שבע שמות נקראו לו ... פוטיאל שנטטר מעובדה זורה, עכ"ל.

ואם כן, אפילו אם תמצא לומר שיש הכרח להזכיר יתרו כאן דוקא בשם זה, איינו מובן, למה פירש רשי'י השם לגנאי ולא לשבח.

אבל אולי יש לומר שתיבת "פיטם" קרוב יותר לפוטיאל מתיבת "נפטר".

אבל אם כל זה כללות השאלה עומדת.

והגס שפסק זה נכתב בתורה קודם שנתגניר יתרו אבל נכתב כן בתורה שהוא דבר נצחי, והיינו שגנאי זה של יתרו יש בתורה ודבר נצחי, וגם מצינו כמה פעמים בתורה שנכתב שם על שם העtid.

שונות

המשך יו"ט של ר'יה תרס"ו

הה' יוסף יצחק קעלער
- תות"ל 770 -

בספר מאמרי אדמור"ר האמצעי דרושי חתונה ח"ב (שנדפס לאחרונה) ע' תקיג נדפס ד"ה להבין מה שבברכה ראשונה אמרים משמח חתן וכלה.

ושם ע' תקיג בשוח"ג ד"ה אם יתמהמה צוין: וראה גם המשך תרס"ו ע' עח.

ושם ע' תקיג בשוח"ג ד"ה במ"א בעניין הפלפול צוין: וראה גם המשך תרס"ו ע' פו.

ולהעיר שמהתחלה המאמר (בעמ' תקיד) עד אות 'ח' נעהק בתוסק הଘות בהמשך תרס"ו מד"ה זה היום (ע' יט) עד ד"ה שובה ישראל ומד"ה ואברהם ז��ן עד ד"ה וישלח יעקב כדלקמן:

אות א (ע' תקיד ד"ה אך) נמצא בסה"מ תרס"ו ע' י-יג.

אות ב נמצא בסה"מ תרס"ו ע' יד-טו.

אות ג נמצא בסה"מ תרס"ו ע' טז.

אות ד נמצא בסה"מ תרס"ו ע' יט (ד"ה שובה ישראל).

[ע] כת-ל שבהמשך טرسיו (ד"ה לולב וערבה) מיוסד על ד"ה והתהלך בתוככם (מאמרי אדמור' האמצעי ויקרא ח"ב ע' תמכו-תמכז).

ע' לגלו (ד"ה ביום השמיני עצרת) מיוסד על ד"ה הניל (מאמרי אדמור' האמצעי שם ע' תמיד-תתיז).

ומע' לו (אמצע ד"ה ביום השmini עצרת) עד ע' מה (ד"ה וככלו השמים והארץ) מיוסד על ד"ה להבין ההגיה בלקיא (סහ"ם עניינים ע' ק) [כמצוין בסה"ם עניינים ע' תפד].

ע' נהנה שבהמשך טרסיו (ד"ה אלה תולדות נח) מיוסד על ד"ה מאמרי אדמור' האמצעי דרושי חתונה ח"ב ע' תקלוז-תקלט (ועי"ש סוף ע' תקמו).

[ע] נהנו (אמצע ד"ה אלה תולדות נח) מיוסד על ד"ה והתהלך בתוככם (מאמרי אדמור' האמצעי ויקרא ח"ב ע' תתייח).

ע' נו-נו מיוסד על ד"ה הניל (מאמרי אדמור' האמצעי שם ע' תמכח-תתל).

[ולהעיר שגם ע' שמא-שמג שבהמשך טרסיו (ד"ה כי' המוצה הזאת) מיוסד על ד"ה והתהלך בתוככם הניל (מאמרי אדמור' האמצעי שם ע' תחמן - תמא)].

ומע' סג (אמצע ד"ה לך לך) עד ע' עז (ד"ה כי' ידעתינו) מיוסד על ד"ה ובבואה לפני המלך (מאמרי אדמור' האמצעי נ"ז ע' תפ ואילך) [כמצוין בשוה"ג שם].

אות ושל ד"ה להבין מה שבברכה ראשונה שבדרושים חתונה ח"ב (ע' תקבב-תקכג) נעהק בסה"ם טרסיו ע' עז (ד"ה ואברהם זקן) [כמצוין בשוה"ג שם].

[ע] עט-פ"ד נמצא ג"כ בסה"ם טר"ן ע' שנט-שסג.

ע' פו-צ (ד"ה ויתנו לך) מיוסד על ד"ה ויאמר ה' אל משה פסל לך תרל"ד (סහ"ם תרל"ד ע' קמ).

עי צ-צב מיוסד על שערי אורה שער החנוכה אוטיות נד-נה].

המשך אותן ו(עי תקכד) ד"ה זוהו נעתק בסה"מ תרס"ו ע' צב-צג (סוף ד"ה ויתנו לך).

אות זו (עי תקכד-תקכח) נעתק בסה"מ תרס"ו ע' צד (ד"ה ויצא יעקב).

ע' צ-ז-ק שבהמשך תרס"ו (המשך ד"ה ויצא יעקב) מיוסד על מאמרי אדמור'ר האמצעי דברים ח"ג ע' א'יקכא-אי'יקג.

(לע' קד-קה (ד"ה וישלח יעקב) ראה ג"כ ד"ה כה תברכו (מאמרי אדמור'ר האמצעי בדבר ח"א ע' רנד-רנו) המצוין בסה"מ דרושים חתונה ח"ב ע' תקכו ושבוה"ג).

עי קה-קו (ד"ה וישלח יעקב) מיוסד על מאמרי אדמור'ר האמצעי דברים ח"ג ע' א'יקכו.

עי קו-קט מיוסד על מאמרי אדמור'ר האמצעי שם אי' א'יקז-אי'קלן).

וראה בסה"מ דרושים חתונה ח"ב ע' שפז בשוה"ג שציין המוויל לד"ה שמה תשמה תרנץ'.

* * *

בסי' מאמרי אדמור'ר האמצעי נ"ז ע' צז בשוה"ג צוין על ד"ה כה אמר ח' זכרתי לך חסד נורוך שנדפס שם. שנית' בהמשך תרס"ו: ד"ה ועשית חג שבועות ע' רמס ואילך. ד"ה השמים מספרים ע' רמח ואילך. ד"ה אז ישיר ע' רפד ואילך. ד"ה כי בראש צורים ע' רצג ואילך.

ולהעיר שגם ד"ה שחורה אני ונואה שבסי' מאמרי אדמור'ר האמצעי הנ"ל ע' רlg [עמי בשוה"ג שם, ובשוה"ג לע' רכה, והמשכו בשוה"ג בע' רמח], נת' בהמשך תרס"ו: ד"ה נשא את ראש בני גרשון ע' רנח ואילך. ד"ה וראיתם אותו ע' רס"ד.

[לע' רסו, ער-רעה בהמשך טרס'יו, ראה ג'yc מאמרי אדמוני האמצעי נ"ך שם ע' קג-קו].

* * *

סה"מ טרס'יו ע' רעג ואילך (ד"ה ויקח קרח) מיוסד על מאמרי אדמוני האמצעי בדבר ח"א ע' קפג.

ידיעת המלאכים

המ' יעקב קובייטשיך
- תלמיד בישיבה -

בלקוחית צו טז, א מבאר אדה"ז מדוע הי ציל "ועברתי אני ולא מלאץ . . ולא כמו במחנה סנחריב שנאמר ויצא מלאץ . . וכן בסיסרא". ומبار ע"ז "כי שם הי רק שליחות בלבד לדבר מוכן צא ופגע בהם".

משא"כ במצרים מכת בכורות כל בכור וצריך הבחנה לידע מיהו הבכור לאב שהיו שטופפי בזמה. ואפי' בכור לאם ג'yc קשה לידע שהרי מהם שהיו זקנים ואין זה בכך המלאך להבחין".

ויש לעיר מזוה"ק פ' וירא קא,ב "אייה שרה אשתק . . וכי לא הו ידעו מלאכי עליyi דשרה הנה באחל . . אלא לא ידע בהאי עולם אלא מה דאתמסר להו למנדע, ת"ח ועברתי בארץ מצרים . . אלא בגין דאיונו לא ידע בין טפה דבוכרא לההוא דלא בוכרא בר קב"ה בלחודי".

ויש לעיין איך לתווך זה עם הלקוחית (וראה בנוצרי אורות לשם אודות התוסי שבת ואכימ').

כיזור האילן

הנ"ל

בתו"א בראשית ה,ג מציין "כיזור האילן שבפרדס".

ולהעיר בפרדס שראיתי לכאו' לא הובא שם "ציור אילן". ואולי בדף שהשתמשו בו רבותינו ה' נמצאה זה.

מיכאל — עוף

הניל

בתו"ח בראשית כה,ב מובא "וכן דרשו רזיל (בב"ר) ע"פ עוף יעופף זה מיכאל וכן בזוהר עמי"ש והעוף ירב בארץ.

וראה גם שם יט,א : וכמארוזיל (בב"ד) ועוף זה מיכאל.

לפום ריחטה יש לעיין מה שציין :

א) בב"ר לכאו' לא נמצא שם (ואולי ציון זה הוא מהמו"ל). וראה זהר בראשית מו,ב (ועוד) שזהו מיכאל.

ב) מה הכוונה בציונו לזהר עה"פ והעוף ירב.

נעמה העmonoית

הניל

בתו"א בראשית ו,א מביא ב' דוגמאות בעניין בכך לא היו חוטאים ה' הניצוצות נכללים מאליהם א) נעמה העmonoית. ב) מלכת שבא (דוגמא הרגילה בדאי"ח).

והנה המו"ל שי לא העיר בזה ולפום ריחטה לא זכיתי להבין כוונתו ה' בעניין "נעמה העmonoית".

תקון ליל שבועות — דפוס סלאוויטה

הרב שמואל פשח באגאמילסקי

א. בחערות וביאורים (אהלי תורה) גלוינו תקפ"ג (חגה"ש) כונבותי מאמר ארוך להוכחה שבסדר תרי"ג מצוות שבדפוס תקון סלאוויטה יש בו ריבוי עזום של טעויות. ושלפענ"ד אין להשתמש בתקון זה, למרות שידוע שנדפס בקדושא ובתורה כו', עי"ש.

ובגלוינו תקפ"ד (פי נשא) העיר הרב יהודה קעלער באריכות על מה שכתבתני.

ב. זה לשונו: "בגלוינו... כתוב... מאמר ארוך על הגראיונות באסדר תרי"ג מצוות כפי שהם מודפסים בתיקון ליל שבועות דפוס סלאוויטה, והוא צילום דשות תקצ"ו כמש"ש. ואין תמי' שאר דפוסי סלאוויטה החל משנת תק"פ, פ"ג, פ"ד, פ"ז, וכו'. ויוצאת הרושם שעשה פה השוואת מדעית עם שאר דפוסים של תיקון ליל שבועות ובפרט דפוסי זיטאמיר תרי"ט ותרכ"ג. וחוזר ומפרש כל העולות שעשו כביבול **מדפיים סלאוויטה**. רחמנא ליצלן מהאי דעתא!!

"א) השווה אותם רק לדפוסים המאוחרים, אשר אז הותרה הרצואה וכל חכם וחכם למחלוקת ולשליש ולרביע הגי' מדעתו ומסברת כרסו, ויש מהם הידועים והמופורסמים ואין כאן המקום לנוקוב בשמותם, וכו'. ואלו הי' משווה לדפוסים שלפניו, או לדפוסים שלאותו זמן אלא שינקו מדפוסים הקודמים לא הי' כותב מה שכתבת.

"ב) הקורא מאמרו יכול לחשב **שמדייסי סלאוויטה** וגירי דילחו הילכו וספרו המצוות אחת לאחת, וסקלו וטרו ודקדקו בחסר ויתיר. ולא היא. הם הדפיסו מתיקון שנדפס כבר והגיהו מתוכו. ואם הי' לקוי בחסר ויתיר או בנקודות שלא במקומן וכיו"ב, הניחוחו כמו שהוא. ועד עצם היום הזה מדפיים ספריים מדפוסים משובשים, ושבعرو צנזרה קשה, למרות שיש דפוסים יותר טובים מהם.

"וונוסף עליהם טיעיות בחור הצעיר... ובפרט שסוגי הטיעיות הם המצוים אצל הכל כמו דילוג מפני הדומות וכו'. וכן לא ATIICHIS אליהם כלל. רק להשגיאות המשמעויות שדן המחבר עליהם". עד כאן לשונו.

ג. מה שכתב, "זהו צילום דשנת תקצ"ו כמש"ש", — אין זה אמרת*:

והטעם פשוט: לא הי ידוע לי אז שיש יותר מדפוס אי של סלאויתא. ולשוני מתאים עם לשון כ"ק אד"ש.

דברທילת מאמרי העתקתי לשון כ"ק אד"ש בלקו"ש חלק כ"ח ע' 315, ונדפס ג"כ בסוף ליקוט להנחות האי שתא (והז) משיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ג), וולח"ק: "ב"תיקו" שנדפס בסלאויתא (ועוד) בעתקת מאמרו של רשבבי: "אנן בחביבותא תליא מליטה דכתיב כו'", הובאו רק ב' פסוקים. וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מליטה דכתיב ואהבת את ה' ואכתב מהאהבת ה' אתם וכתיב אהבתיכם אמר ה'".

וכשם שכ"ק אד"ש לא כתב לאיזה דפוס סלאויתא מתכוין, גם אני לא כתבתי.

מ"ה הערות כתבתי במה שנשתנה (בסדר תרי"ג מצות) דפוס סלאויתא מדפוס זיטאמיר תרי"ט ותרכ"ג. אמנם בלבד ב' פעמים (מצווה תכ"ז ותל"ז), דפוס סלאויתא תקצ"ו מתאים עם דפוס זיטאמיר.

ד. כוונתי ה'י, ולזה התכוון ג"כ כ"ק אד"ש, לתקן הראשון שנדפס בסלאויתא — שנת תק"פ, ולא לתקן האחרון (!), לאחר שבשנת תקצ"ז נסגר (מטרם הממשלה) הדפוס שנדפס שם בשנת תקצ"ו.

וכנ"ל, לא הי ידוע לי אז שיש יותר מדפוס אי של תקון סלאויתא, וכפי שכותב הרב הניל שהתקן נדפס בסלאויתא בשנות "תק"פ, פ"ג, פ"ז, פ"ז וכו'".

דפוס שנת תק"פ "נדפס עיי' הרב וכו' מוהר"ר משה שפירא מלאוויטא". ושנת תקצ"ו "נדפס עיי' בן הרב מלאוויטא כבוד מוהר"ר שמואל אברהם שפירא נ"י".

בתקון דשנת תק"פ בהעתיקת מאמרו של רשב"י (ראה לעיל אות 1) הובאו רק ב' פסוקים. אמנס בתקון דשנת תקצ"ו, נדפסו ג' פסוקים.

לפי"ז בהערת כי"ק אד"ש הניל, לפענ"ד צרכיים לציין שהכוונה הוא לתקון דשנת תק"פ.

ה. 6) מה שכתב, "ויאצא הרושים שעשה פה השוואת מדעית עם שאר דפוסים של תיקוןليل שבועות...". —

אין שום רושם כזה כלל. ארבעים וחמש העורות כתבתني על תקון סלאוויטה, ובכל פעם, הבאתני רק דפוסי זיטאמיר הניל.

רק פעם א' (הערה 6), בהוספה לדפוס זיטאמיר,ذكرתי עוד דפוסים מאוחרים שתחכ"י. וראה בסמו.

7) מה שכתב, "(ויאצא הרושים... שבועות) ובפרט דפוסי זיטאמיר תר"ט ותרכ"ג", אין זה רושם, רק זה המציגות, שעשית השוואת מתקון סלאוויטה (תק"פ) עם תקוני זיטאמיר, בונגע בסדר תרי"ג מצות.

Uberתני על כל התרי"ג מצות כפי שהם בתקונים הניל. וציינתי לאربعים וחמש שינויים ביניהם שראיתי.

וכתבתני ג"כ הטעם שעשית השוואת עם דפוסי זיטאמיר, וזה לשוני: "יוֹהָמְעִין בַּתְּקוּן לֵיל שְׁבֻועָת שְׁנָדְפָס יְבָדְפָס האחים מוהי חנינה ליפה ומוהי ארוי ליב ומוהי יהושע העשיל שפירא נכדי הרב מלאוויטה", זיטאמיר תר"ט ותרכ"ג (בשער של זיטאמיר תרכ"ג נשמט השם "ומוהי ארוי ליב"), יראה שהנכדים, שבלי ספק הם התיקוןDSLאוויטה, תקנו טעותים הניל.

הינו שכוונתי הי' להוכיח שהנכדים לא הלכו בדרך זקם להדפיס תקון סלאוויטה עם כל הטעותים, רק מצאו מהונכו לתקן

הטעותים. וראה لكمן סע' ט' מה שיש להוציא ולתקן במה שכתבתם שם.

ו. 8) מה שכתב, "וחזר ומפרט כל העולות שעשו כביכול מדפיסי סלאויטה. רחמנא ליצלן מהאי דעתא!!" — סותר את עצמו.

אחרי אריכות דבריו בהשוואת תרי"ג מצות בתקון סלאויטה עם כפי שנדרפסו בתקון דויניציא ת"צ והוצאת רעדעלהיים תק"ץ, ובסדר המצאות שבפתח ספר החינוך (המקור לסדר המצאות בתקון ליל שביעות) דפוס אמשטרדם תע"ו, והוכיח שרובה דרובה של הטעותים שעוררתי עליהם יש להם מקור בא' או בע' או בגין מהוואות אלו,

כותב אח"כ, זה לשונו: "אמנם בעצם הענין צדק ידי הרב, שאין לקרוא תרי"ג מצות מצילום של דפוס סלאויטה".

הינו שהוא מודה שתكون סלאויטה משובש כי"כ, שלמרות שיש מקור להטעותים, מ"מ אין להשתמש בו.

פשוט שמה שנמצא טעות בדפוסים שקדמו לתקון סלאויטה, אין זה שום הצדקות עבור המדפיס דסלאויטה, לחזור ולהדפיס הטעות ולהכחיש בזה הרבים.

הדף תקון סלאויטה תק"פ עם ריבוי הטעותים שבו, הוא סתירה למה שידוע אודות המדפיס דסלאויטה הרבה בן הרה"ץ וכוי פינחס צ"ל מקארץ, "...עשירותו של המדפיס שפירא... מנו הש"סים המהודרים... וכן כתובאה מהרמא הגבוהה (הגה משובחת וcad') שעלי העמיד את בית הדפוס." (אהל רח"ל חי"ג סוף ע' 78).

היא לו להרגיש הטעותים ולהגיה אותם כדבעי. ואם לא עשה כן, הטעותים נקראים ג"כ על שמם. וראה בסמוך.

9) מה שכתב, "הקורא מאמרו יכול לחשוב שמדפיסי סלאויטה.. הלו וספרו המצאות אחת אחת, ושקלו וטרו ודקדקו בחסר ויתיר. ולא היא. הם הדפיסו מתיקון שנדרפס כבר והגינו

מתוכו. ואם ה' לקו בחרס ויתיר או בנקודות שלא במקומן וכיו"ב, הניחו כמות שהוא".

פשוט, שהקרווא מאמרי לא חשוב מה שכתב. כי כתבתני שם שבתקון סלאויטא נמצא ששה סוגים של טעויות: א) השימושו מכמה מצות. ב) השימושו מכמה תיבות מכמה מצות, שגרמו עי"ז אי הבנה במצותה. 3) כתבו לשונות אצל מכמה מצות, שתת היפך המצאות. 4) כתבו לשונות אצל מכמה מצות, המורה על עס-ארצאות. 5) לא הגיבו כראוי מה שחדפסו. 6) לשון השיקן למצואה הקדומה, כתבו אצל מצואה המואחרה.

10) מה שכתב, "חם הדפיiso... הניחו כמו שהוא". הרי זה הטענה שלי. אםאי "הניחו כמו שהוא"? בפרט שלפני המוצאות כתבו, "וצריך לומר התרי"ג מצות בכונה לשמר לעשות ולקיים ואז הקב"ה מצרף מחשבה טוביה למעשיה". ומצד זה מובן עוד יותר, גודל הגריעותא כשמחקרים מלומר מכמה מצות, או שאומרים המצואה עם טעויות, וטעותים שהם היפך המצואה! וכפי שכתבתני במאמרי הנ"ל.

11) ומה שכתב, "ועד עצם היום הזה מדפים ספירים מדפוסים משובשים, ושברו צנורה קשה, למורת שיש דפוסים יותר טובים מהם",

נעלם ממוני כוונתו בכתיבת דברים אלו. פשוט שאין זה לימוד זכות על המדפיס דסלאויטא. ועל מדפים כאלה כבר צעקנו וצוקקים הרבה,

ועיין ביר"ד ריש סרע"ט, "ס"ית שאינו מוגה אסור להשוותו יותר משלשים יום", והרמ"א הוסיף "והוא הדין לשאר ספרים". ומקור דברי הרמ"א הוא ברשי"י (כפי שציין שם) כתובות יט.ב. דעל מה שנאמר בगמ' "ספר שאינו מוגה אמר רבבי אמר עד לי יום מותר לשוחתו מכאן ואילך אסור לשוחתו משום שני אל תשכו באחליך עולחה", כתוב רשי"י ד"ה ספר שאינו מוגה. "תורה נבאים וכתובים". ובביאור הגר"א יור"ד שם הוסיף, "ואפי' בgam' ופסקים דבכלם שיקן אל תשכו כו".

. מה שכתב, "השווה אותם רק לדפוסים המאוחרים, אשר אז הותרה הרצועה וכל חכם וחכם למחצה ולשליש ולרביע הגי' מדעתו

ומסבירת כرسו... ואלו הי' משווה לדפוסים שלפניו, או לדפוסים של אותו זמן אלא שינקו מדפוסים הקודמים לא הי' כותב מה שכתב".

12) אפי' אם היתי משווה לדפוסים שלפניו וכו', ג"כ היתי כותב כל מה שכתבת. וכל מה שכתבת בזוגע לדפוס סלאויטיא, שיק' ג"כ בזוגע לדפוס וינציאן ת"צ וספר החינוך אמשטרדם תעוי', וכל תיקון שיש בו סוגים הטעותים הנמצאים בדפוס סלאויטיא תק"פ.

13) נוסף לזה, הנה פשוט קלעppt נישט מה שכתב. הלא הבאת ראי', שטוביים דפוסים המאוחרים (תר"ט ותרכ"ג) מדפוסים הראשונים (תק"פ). ולא רק ראי' אי', רק יותר מארבעים וארבעה ראיות!

והוא בעצם — כנ"ל — הפסים שאין להשתמש בדפוס סלאויטיא. ומה שלא כתב כן בזוגע לדפסי זיטהмир, משמע **שמסכים** למה שכתבי שדפסי האחרונים טובים מהראשונים.

ובמוקם לחך ולבזה כו' דפוסים האחרונים, הי' לו לכתב דברי שבת וכו', שספרו המוצאות אחת לאחת, וشكلו וטורו ודקדקו וכו', היפך הנגוט מדפיסי תקון סלאויטיא תק"פ, והניל אותן 10-8. וראה בסמוך.

וח. ומהעין بما שכתבת יראה, שכמעט בכל פעם שהבאתי שינוי לשון מדפוס סלאויטיא לדפס זיטהмир, **הבאתי** לשון הרמב"ס במנין המוצאות שבראש ספר היד, וככתבי שהלשונו שנמצא בדפס זיטהмир מתאים עם לשון הרמב"ס,

מתחל עם הערא 1 שהרב קעלער דחה מה שכתבת, וככתב "כן הוא גם בווינציא, רעדעלהיים, והחינו". ואני יורץ לפרטים של שניים בלתי מהותיים".

ד) לשונו השער "עם כל המועלות שי' בהתיקון שנדפס פה מקודם", מוכח שהתקוני נתקנו בדפוס סלאויטיא **לפניהם** שנת התקצ'ו. ומאחר שלדברי הרב קעלער (ראה לעיל סעיף ב') התקון נדפס בסלאויטיא בשנות "תק"פ, פ"ג, פ"ד, פ"ז וכו'", אפשר שכבר בשנת תקפ"ו נתקן הדבר.

ט. עפ"י כל'ז יש לתקן מה שכתבתי (ראה לעיל אות 7) שהמעין בהתוקון שנדפס בזיטאמיר ע"י נכדי הרב משלאוויטה, "יראה שהנכדים, שבלי ספק ה"י להם התיקון דסלאויטה, תקנו טעוטים הניל".

דכעת נتبיר שהתוקונים נעשו ע"י זקנים (אין ידוע לי מתי נפטר. בשנת תקפ"ז עדין ה"י בחיים, כי הדפיס אז סדור עבודה ומורה דרך), או ע"י אביהם*.

ג. עכשוamesיך להעיר על דבריו.

14) מה שכתב, "וונוסיף עליהם טעויות הבוחר הזעוצר... ובפרט שסוגי הטעויות הם המצוויים אצל הכל כמו דילוג מפני הדומות וכו'. ולכן לא ATIICHIS אליהם כלל. רק להשגיאות המשמעותיות שדן המחבר עליהם".

כשהתחיל לכתב ההשגות שלו, שכח מה שכתב כאו. כי כתוב חמיש הערות בוגע להסוגי טעויות שכתב "לא ATIICHIS אליהם כלל". ראה הערות — 7, 11, 18, 26, 27.

15) טעויות "כמו דילוג מפני הדומות", לא כתבתי כלל. לדעתו (ראה הערה 18, מובא لكمן) ביאור אי שלו (וain זה ברור לו) הוא שיש כאן טעות "מפני הדומות".

16) ציינתי לכמה מקומות שחרר נקודה או יש יתרור נקודה, להביא ראי למה שכתבתי (ראה לעיל אות 9) שי"א הגירוש כראוי מה שחדפסו. ובפרט שבדפוס זיטאמיר מצאו לנכוון לתקן. ופלא שלמרות ריבוי הטעויות שיש בו, לא נdfs לוח התקון! וראה לוח התקון לסדר תורה או רשות תש"א, שנתקן שם אף הטעמים, אף שאין אומרים התפלות עם הטעמים.

17) לא העיר כלל על קו"כ הערות שהבאת. דוגמאות למה שכתבתי שי"השמיyo כמה תיבות מכמה מוצאות, שגרמו עי"ז אי הבנה בהמצואה". ראה הערות — 21, 24, 30, 40.

18) כותב, "גם השווייתי לתיקון הוצאה רעדעלהיים שנת תק"ץ".

כיוון שכונתי ה'י לתקן סלאויתא תק"פ ולא תקצ"ו, מובן שאין מקום (אפי' לשיטתו המוטעת) להביא ראי' מתוקן שנדפס עשר שנים אחרי הדפסת התקון דבי' עסקין.

19) כותב, "כבר בדף ווינה תקפ"ז (של החינוך) בלבול הייצרות, וסדרו המצות כפי מקום הכרונולוגי בתורה. ולא כמו שסדרם בעל החינוך. (זהינו כל מ"ע שבפרשנה קודמים לילית שבאותה פרשה, וכך הוא בתיקוןليل שבועות). וגם שינו לשון המפתחות דהינו א) לפרות ולרבות ב) למול הזכרים וכו'. במקומות א) מצות פרי' ורבי'. ב) מצות מילה וכו'".

לפי דברי הרב שעוזל במבוא לספר החינוך שהויל (יע' כי), בלבול זה נעשה בפעם הראשונה בדף פראנקפורט על נהר אודר שנת תקמ"ג. וכן הוא ג'כ' ב"רשימהביבליוגרפיה" מאת הרב יהודה רובינשטיין בספר ההשלמה על ספר מנחת חינוך (יע' קנג,א).

שו"ר שבקובץ תקפ"ה בסוףו כתב הרב קעלער ע"ד ספר החינוך והזכיר דפוס פראנקפורט ושינוי שם לשון המפתחות וסדר המצות. אבל פלא שלא שכטב שלפי זה יש לתקן מה שכטב בקובץ תקפ"ד.

20) מה שכטב בಗליון תקפ"ד, "כנראה שבעל המנתה חינוך החזיר עטרה ליושנה במקצת דהינו לשון המפתחות אבל סדר המצות כבר נשארו במקומן אשר מן דחו הדיחם שמה".

לפענ"ד אין "מן דחו הדיחם שמה". זה שהחזיר עטרה ליושנה במקצת בנוגע לשון המפתחות, הוא שראה שסדר המצות ישארו במקומן.

דבתחילה מנין המצות כתוב: "המפתחות תקנתי כתע וסדרתים על נכוון ככתבבים בספר החינוך הזה". ואני ברור לי אם "תקנתי" קאי על המנתה חינוך (בהקדמתו כותב, "...ולתקנו להגיהו כאשר הוא דבר השווה לכ"א"), או להמויל ספר החינוך הרה"ג כו' ראובן כהן רפאפורט בעל מנתה עני שבסוף ספר מנתה חינוך.

* וראה מה שהאריך בזה הרוי'ק בಗליון תקפו.

סידור אדה"ז

הרבי ברוך אברלאנדר
שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א
- בודאפעט -

ב"הערות וביאורים" גליון מג (תקנד) ע' 36-41 כתבותי ע"ז סידור אדה"ז, ערכתו, זמן חיבורו, התפישתו וכו'.

זמן חיבורו הבאתני מדי כ"ק אדמו"ר שליט"א (התועדויות נשמי"ב ח"ב ע' 909) שמשמעו שכתבו הרבה זמן לפני שנות תקנ"ד, ראה שם.

וליחסיו: הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בספר השיחות תש"ד ע' 16 הערכה 3: "סינדור אדה"ז נdfs לראונה בשקלאוו תקס"ג. אבל כנראה היו עוד לפני זה רשימות משינוי הנוסחא. כי בשנות תקנ"ח כבר ניתן רשיון מהממשלה לחסידיים להתפלל בנוסח שלהם". ולהעיר ממש"כ בגליון הניל'ם מרשימת אדמו"ר מוהררי"ץ (ס' התולדות אדה"ז ע' קמו) שכבר בשנות תקנ"ד — ולפניהם היה נפוץ אצל החסידיים נוסח אדה"ז בגליון סידור השל"ה.

על התפישתו ראה גם "כפר חב"ד" גליון 169 ע' 24, שם מעתיק הרב אהרן שי שפירא מהספר "זכרון טוב" אוזות רבינו יצחק מנשכיז שיבשmini עצרת ושמחת תורה היה אומר הסדר הקפות לפני הציבור מתוק הסידור של הרב זיל מלאי וליבוואויטש, וכמה שנים היה זה הסידור מונח על שולחנו ולא הייתה פותחו רק לסדר הקפות, ולבסוף ימיו היה הסידור הזה סגור בין הספרים רק לסדר הקפות היו מביאין אותו אליו".

וראה גם בזיכרוןיו של הרב וכו' ישראל דזשייקובסקי ב"די אידישע הײַס" גליון 54 ע' 18 שהאדמו"ר מוויזנץ היה לו (התפלל מתוק?) סידור נוסח הארי", ואמר שלא כולם ראוים ליה. אבל אין מוכחה שהכוונה לנוסח ארי' שסידר אדה"ז, יוכל להיות אחד הסידוריים עם כוונות מהאריז"ל. וגם אין ברור לאיזה אדמו"ר הכוונה.

על דיווק הנוסח ראה גם מגדל עוז ע' מו. סט"ז.

לזכות

החתן הבר מצוה

הת' דוב בער שיחי מאטשניק

לאורך ימים ושנים טובות

לרגל הכנסתו לעול מצוות

ביום ג' כ'יז תמוז

הי' תהא שנת ארינו נפלאות

*

נדפס עייי

ר' מיכאל עזרא זוגתו מרת שרה שיחיו

amatechnik

שירותי מחשב ותוכנת סדר הדפוס "סדרית" — באדיות
E.S.T. Computers 4403 14th Ave. (718) 972 4648
להצלחה רבה ומופלגה